

KARAKTERISTIKE I ULOGA TROŠARINA NA RAZVOJ PRORAČUNA

Rožanković, Josipa

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:319093>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij (*Financijski menadžment*)

Josipa Rožanković

**KARAKTERISTIKE I ULOGA TROŠARINA NA RAZVOJ
PRORAČUNA**

Diplomski rad

Osijek, 2022.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij (Financijski menadžment)

Josipa Rožanković

**KARAKTERISTIKE I ULOGA TROŠARINA NA RAZVOJ
PRORAČUNA**

Diplomski rad

Kolegij: Komparativni porezni sustavi

JMBAG: 0303037025

e-mail: jrozankovic@efos.hr

Mentor: Izv.prof.dr.sc. Domagoj Karačić

Osijek, 2022.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics in Osijek
Graduate Study (Financial management)

Josipa Rožanković

**CHARACTERISTICS AND ROLE OF EXCISE DUTIES IN
BUDGET DEVELOPMENT**

Graduate paper

Osijek, 2022.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je _____
diplomski (navesti vrstu rada: završni / diplomski /
specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim
istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti
autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i
teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu
na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli
pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u
institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i
visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11,
94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke
datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu
obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Josipa Rožanković

JMBAG: 0303037025

OIB: 79750069493

e-mail za kontakt:

Naziv studija: Diplomski sveučilišni studij Financijski menadžment

Naslov rada: Karakteristike i uloga trošarina na razvoj proračuna

Mentor/mentorica diplomskog rada: Izv. Prof. dr. sc. Domagoj Karačić

U Osijeku, _____ 2022. _____ godine

Potpis _____

Karakteristike i uloga trošarina na razvoj proračuna

SAŽETAK

Temelj ovog rada predstavlja pojam poreza, trošarina i proračuna unutar sustava Republike Hrvatske, koja, kao i svaka druga suvremena država ima vlastiti porezni sustav na temelju kojega nastoji dodatno razviti svoju gospodarsku, odnosno ekonomsku sliku. Vlada Republike Hrvatske određuje proračun te ga raspoređuje po svim razinama, tj. područjima (ministarstvima). Proračun je izuzetno važna stavka bez koje nijedna država ne može stabilno funkcionirati, ali ni opstati. Ekonomski slabe države, među kojima je i Republika Hrvatska, ostvaruju niži proračunski budžet, što dodatno otežava mogućnost gospodarskog rasta i razvoja. Zbog svega toga valja pomno unaprijed isplanirati sve potencijalne troškove te jesu li kao takvi isplativi za državu. Osim proračuna, točno su određeni porezi za svaku državnu jedinicu. Prema tome postoje državni, županijski, gradski i općinski porezi. Posebno se ističu porezi u vezi s igrama na sreću. S druge strane trošarine zahvaljujući kojima država uvelike zarađuje i obogaćuje državnu blagajnu. Drugi se dio rada odnosi na samu analizu rada te raspravu.

Ključne riječi: porezi, vrste poreza, trošarine, proračun

Characteristics and role of excise duties in budget development

ABSTRACT

The basis of this work is the concept of taxes, excise duties and budgets within the system of the Republic of Croatia, which, like any other modern state, has its own tax system on the basis of which it seeks to further develop its economic and economic picture. The Government of the Republic of Croatia determines the budget and allocates it at all levels, i.e. at all levels. areas (ministries). The budget is an extremely important item without which no state can function steadily, but also survive. Economically weak countries, including the Republic of Croatia, have a lower budget budget, which further complicates the possibility of economic growth and development. For all this, it is necessary to carefully plan all potential costs in advance and whether they are profitable for the state as such. In addition to the budget, taxes for each state unit are specified. Accordingly, there are state, county, city and municipal taxes. Taxes related to gambling are particularly notable. On the other hand, excise duties, thanks to which the state largely earns and enriches the state coffers. The second part of the paper concerns the analysis of the work itself and the discussion.

Keywords: Taxes, types of taxes, excise duties, budget

SADRŽAJ:

1. Uvod.....	1
1.1. Područje i predmet istraživanja	1
1.2. Svrha i cilj istraživanja	1
2. Metodologija	2
3. Porezni sustav i proračun Republike Hrvatske	3
3.1. Razvoj poreznog sustava kroz povijest, karakteristike i pojam poreza.....	6
3.2. Vrste poreza.....	9
3.2.1. Državni porez.....	10
3.2.2. Županijski porezi.....	12
3.2.3. Općinski ili gradski porezi	15
3.2.4. Zajednički porezi.....	17
4. Trošarine	19
4.2. Razvoj trošarina kroz povijest	20
4.2. Trošarine u Republici Hrvatskoj.....	22
4.3. Harmonizacija trošarina u EU	24
5. Uloga trošarina na razvoj proračuna.....	28
5.1. Analiza proračuna.....	30
6. Rasprava.....	40
7. Zaključak	41
LITERATURA	42

1. Uvod

U uvodnome je dijelu ukratko predstavljen koncept rada koji uključuje područje te predmet istraživanja, svrhu i cilj, a potom i metodološki dio.

1.1. Područje i predmet istraživanja

Ovaj se rad temelji na dvjema osnovicama, tj. obuhvaća teoriju i raspravu. Teorijski se dio odnosi na istraživanje, proučavanje i analiziranje stručne literature.

Glavno je polazište porezni sustav Republike Hrvatske. U radu je objašnjen porezni sustav na općenitoj razini, a zatim je naglasak na razvoju poreznog sustava tijekom povijesti te koje su njegove karakteristike. Nadalje, riječ je o vrstama poreza na svim razinama unutar određene države, u ovom slučaju Republike Hrvatske. Najviši stupanj predstavljaju državni porezi, zatim županijski, općinski ili gradski (lokalni), zajednički porezi, porezi koji se odnose na dobitke od igara na sreću, naknade za pripremanje istih, kao i naknade za pripremu nagradnih igara.

Sljedeća se poglavlja odnose na trošarine, njihov povijesni razvoj te osvrt na trošarine u Republici Hrvatskoj koje su na globalnoj razini jedan od najstarijih poreznih oblika. Točno su definirani proizvodi na koje se dodaje trošarina, a uočeno je i kako Republika Hrvatska ima najmanji broj proizvoda na koje se dodaje određeni iznos trošarina. Važno je napomenuti kako su trošarine vrlo jednostavne za ubiranje te su značajan prihod koji odlazi u državnu blagajnu.

1.2. Svrha i cilj istraživanja

Kao i svaki drugi rad, tako i ovaj ima svoju svrhu te cilj. Njegova je primarna svrha koristiti određene znanstvene metode na temelju koji se dolazi do novih saznanja i rezultata u vezi s porezima, poreznim sustavom, trošarinama unutar Republike Hrvatske.

Cilj je istražiti te usporediti različite vrste poreza prema zadanoj hijerarhiji, od najvišeg do najnižeg stupnja. Naposljetku je naglasak na trošarinama, tj. vrstama trošarina te njihovom utjecaju na državu u cijelosti, kao i njihovoj ulozi na razvoj proračuna.

2. Metodologija

Rad je podijeljen na ukupno osam glavnih poglavlja od kojih neka od njih sadrže i potpoglavlja.

U uvodnome je dijelu istaknuto područje i predmet istraživanja, točnije najavljena je tema rada, a potom i svrha te cilj istraživanja. Nadalje, u središnjem je dijelu naglasak na poreznom sustavu Republike Hrvatske. Najprije se spominju počeci stvaranja i nastanka poreznog sustava tijekom povijesti, njegove karakteristike i promjene tijekom vremena od početka do današnjih dana.

Na temelju istraživanja i proučavanja stručne literature došlo se do informacija o vrstama poreza, od državnog pa sve do lokalnog, a pored toga ističu se porezi na dobitke koji se odnose na igre na sreću kao i njihove naknade, ali i naknade prilikom priređivanja nagradnih igara. Za državni su proračun iznimno važne trošarine koje su uvedene u većinu svjetskih zemalja. Republika Hrvatska glasi kao jedna od zemalja s najmanjim brojem trošarina, no važno je sagledati i uzeti u obzir životni standard te mogućnosti koje imaju hrvatski građani. S obzirom na okolnosti, Republika Hrvatska ne može parirati jačim zemljama članicama Europske unije, a još manje snažnim svjetskim zemljama.

Sljedeće se poglavlje odnosi na ulogu trošarina na razvoj proračuna, odnosno analizu istog. Nakon toga slijedi rasprava, a potom i zaključak te poglavlje s popisom korištene literature.

U radu su korištene pojedine znanstvene metode. Prije svega, korištena je metoda analize u teorijskom dijelu rada koji se i temelji na analizi i proučavanju literature. Nadalje, u trećem poglavlju *Porezni sustav i proračun Republike Hrvatske* i narednim potpoglavljima korištene su deskriptivna i eksplikativna metoda. Metoda klasifikacije i deskripcije prisutna je u potpoglavljima *Vrste poreza, Državni porez, Županijski porezi, Općinski ili gradski porezi, Zajednički porezi, Trošarine u Republici Hrvatskoj*.

3. Porezni sustav i proračun Republike Hrvatske

Republika Hrvatska po mnogočemu je specifična država, a tako je i po pitanju poreza te poreznog sustava. Iako ima gotovo sve predispozicije da bude država s visokim životnim standardom, razvijenim obrazovnim te ostalim sustavima, mnogo je čimbenika koji su zaustavili i uvelike usporili taj rast i razvoj.

Prije svega, Republika Hrvatska našla se u ratnoj zoni. Iako je od rata prošlo mnogo godina, posljedice su itekako vidljive. Republika Hrvatska i dalje je zemlja u tranziciji, zemlja koja nastoji pratiti suvremene trendove, a istovremeno ih primjenjivati na dobrobit svoj svojih građana. Rat je Hrvatskoj nanio veliku štetu na svim životnim područjima, a financije su u vrhu najugroženijeg čimbenika. Iako bi svaka država trebala imati porez koji odgovara standardu i načinu života ljudi, Republika Hrvatska nije jedna od tih zemalja. Nažalost, porezi više oštećuju građane, nego što im olakšavaju život.

Danas je Republika Hrvatska dio Europske unije, podržava sva ta pravila i propise, uvažava i zakone koji se odnose na upravo spomenuti porezni sustav, no zaboravljaju na jednu vrlo važnu stvar, a to je sam narod. Jednostavno je preuzeti nova pravila i zakone, no oni gube svoj smisao ako druga strana nije uređena. Unutar građanske hijerarhije postoji niz nesuglasica, nedorečenih i neobjašnjivih elemenata, porez nije skladu s hrvatskom prosječnom plaćom, ali ne onom koja se bilježi u teoriji, već onom stvarnom.

Prema tome, mnogo je otvorenih stavki koje se tek trebaju riješiti ako se ovo suvremeno hrvatsko društvo zaista želi podići na jednu novu razinu. Dok se te osnovne stvari ne riješe, hrvatski će narod i dalje plaćati previsoke poreze, tj. poreze koji nisu nimalo realni niti prate hrvatski životni standard.

U svakom slučaju, važno je da porezni sustav sadrži propisane karakteristike koje su inače propisane za sve suvremene porezne sustave. Moglo bi se reći kako je riječ o zajedničkim elementima koji predstavljaju cjelinu poreznog sustava današnjice. Riječ je o sljedećim karakteristikama (Jelčić, 2001):

- harmonizacija poreza – harmonizacija teži savršenstvu, odnosno svojevrsnoj ravnoteži između dvije strane, čime se zapravo što brže i efikasnije žele postići i dostići željeni ciljevi. Osim toga, nužno je pokrenuti i formiranje novog poreznog sustava ukoliko postojeći porezni

sustav ne odgovara i ne donosi odgovarajuće rezultate, utoliko ga treba mijenjati, točnije potrebno ga je poboljšati

- neutralnost poreza - ujedno predstavlja ograničavajuću ulogu poreza koja se tiče prikupljanja sredstava kojima se pak podmiruju rashodi; ključno je da država što manje utječe na porezne obveznike, što znači da bi rizik donošenja i provođenja određenih odluka trebalo prepustiti samim poduzetnicima;
- smanjenje poreznog opterećenja - ovaj je element potreban ako se teži povećanju proizvodnje, povećanju postotka zaposlenih i smanjenju inflacije; sve su to temeljni čimbenici koji su ujedno i glavna odlika štedljive države
- jednostavnost u oporezivanju - oporezivanje je vrlo ozbiljno i mora biti u skladu sa zakonima unutar države, što znači da mora ispunjavati određene uvjete kao što je jasnoća i nedvosmislenost;
- prednost u oporezivanju potrošnje u odnosu prema oporezivanju dohotka – činjenica je da oporezivanje potrošnje potiče štednju, čime poticajno djeluje na gospodarski razvoj; smatra se da je oporezivanje potrošnje mnogo pravednije, u odnosu na oporezivanje dohotka;
- pravednost u oporezivanju - svaka država, pa tako i Republika Hrvatska mora težiti što većem horizontalnom i vertikalnom izjednačenju po pitanju oporezivanja.

Nažalost, Republika Hrvatska možda i ima savršen porezni sustav, no tako je samo u teoriji. Veliki je standardni jaz između onih koji nemaju praktički ni za život te onih koji imaju i previše. U stvarnosti djeluje kao da je porezni sustav više na strani bogatih jer njima svakako više pogoduje, mada vlasti te činjenice pokušavaju prikriti na sve načine.

Istina je da Republika Hrvatska ima jedan od novijih poreznih sustava zbog niza okolnosti do kojih je došlo tijekom povijesti i prošlosti, no prošlo je dovoljno vremena da se ne stvari ipak prikažu na konkretan način.

Hrvatski porezni sustav uključuje izravne i neizravne poreze. U skupinu temeljnih izravnih poreza ubraja se (Porezi, 2006):

- porez na dobit

- porez na dohodak
- prirez porezu na dohodak, dok temeljni neizravni porezi obuhvaćaju;
- porez na promet nekretnina
- porez na dodanu vrijednost,
- trošarine

Važno je napomenuti i raspodjelu poreznih prihoda prema različitim razinama vlasti. Prema tome, državnim porezima pripada porez na dodanu vrijednost, trošarine, porez na dobit. Na razini županije postoji porez na nasljedstva i darove, porez na plovila, cestovna motorna vozila, automate za zabavne igre. Najviše se vrsta poreza odnosi na najnižu državnu razinu, a riječ je o općinskim i gradskim porezima poput poreza na potrošnju, kuće za odmor, neobrađeno, a obradivo zemljište, neiskorištene poduzetničke nekretnine, izgrađeno građevno zemljište, korištenje javnih površina, tvrtku i naziv i prirez poreza na dohodak (Porezi, 2006).

S druge je strane proračun. Naime, svaka država treba sastavljati proračun za iduću kalendarsku godinu- Riječ je zapravo o vrsti blagajne koja očekuje novac od strane poreznih obveznika. Taj se onda novac koristi i usmjerava na ostvarivanje određenih ciljeva države te samih građana.

Proračun jednim dijelom zapravo ističe i stanje države. Ovisno o visini proračuna tj. iznosa, može se iščitati kakvo je gospodarstvo i ekonomsko stanje određene zemlje. Republika Hrvatska ne može se pohvaliti s idiličnom gospodarskom, a još manje ekonomskom situacijom. Loše stanje u globalu snažno utječe na loš proračun. Realnost je da se Republika Hrvatska *utapa* u mnogobrojnim, često i bespotrebnim dugovima. Svaka nova Vlada posuđuje i uzima vanjske kredite s isprikom kako je posudba bila povoljna.

Dugovi samo rastu, a situacija je daleko od povoljne. Hrvatska je dug tolik da već sada duguju brojne buduće generacije koje još nisu ni rođene. Sve je to daleko od prosperitetne teme o kojoj su mnogi govorili i koju su mnogi najavljivali. Danas je i više nego vidljivo kako su svih ovih godina političari masovno radili za svoj dobrobit, a ne za dobrobit građana koji skupo plaćaju političke godine nerada.

Zbog lošeg upravljanja, mita, korupcije, krađa... Republika Hrvatska ima uistinu loš i sramotan proračun. Na čelu stvaranja proračuna nalazi se Ministarstvo financija koje je

svake godine u nezavidnom i sve lošijem položaju jer moraju stvoriti i javnosti prikazati proračun s novcem koji nemaju.

Sljedeći je problem što Republika Hrvatska previše ovisi o drugima i zapravo je malo mogućnosti i odluka koje može donijeti samostalno bez nečijeg nadgledanja. Žalosno je promatrati koliko je tvornica i poduzeća s respektabilnom budućnošću propalo, koliko ih propada i koliko će ih tek propasti. Svaki novi korak unatrag znači produblјivanje negativnog položaja i države i njezinih građana koji su ionako dovoljno revoltirani sa svime što se događa.

Za planiranje proračuna potrebno je pratiti zadane korake i poštovati rokove. Krajem veljače svake godine Ministarstvo financija surađuje s ministarstvom koje je nadležno za strukturne reforme te koordiniranje fondova Europske unije. Na temelju suradnje nastaje uputa koja je potrebna za izradu strategije. Nakon toga se ista šalje u ministarstva te ostala državna tijela koja su na razini razdjela organizacijske klasifikacije. Krajem ožujka spomenuta ministarstva i državna tijela planiraju strategiju za trogodišnje razdoblje koju potom dostavljaju Ministarstvu financija i ministarstvu koje je nadležno za reforme i koordiniranje fondova u nadležnosti Europske unije. Za narednih mjesec dana, dakle krajem travnja, ministarstva zajedno rade na nacionalnom programu reformi, dok Ministarstvo financija samostalno izgrađuje program konvergencije. Na kraju srpnja Ministarstvo financija izrađuje nacrt sa smjernicama po pitanju ekonomske i fiskalne politike za iduće tri godine. Taj nacrt mora odobriti i usvojiti Vlada. Sredinom kolovoza tekuće godine Ministarstvo financija svim ostalim ministarstvima i državnim tijelima dostavlja upute na temelju kojih je potrebno izraditi prijedlog državnog proračuna. Sredinom rujna proračunski korisnici dostavljaju prijedloge ministarstvima i drugim državnim tijelima. Do kraja rujna svi prijedlozi trebaju biti usklađeni i dostavljeni Ministarstvu financija nakon čega ono sredinom listopada izrađuje nacrt proračuna za proračunsku godinu, ali i projekciju za iduće dvije godine. Sve tako kompletirano šalje Vladi Republike Hrvatske. Polovicom studenog Vlada na temelju dobivenih informacija utvrđuje prijedlog i projekcije te ih šalje Saboru na glasanje. Na kraju godine Hrvatski sabor donosi odluku o proračunu za iduću kalendarsku, odnosno proračunsku godinu (Ministarstvo financija – Proračun, 2022).

3.1. Razvoj poreznog sustava kroz povijest, karakteristike i pojam poreza

Svaka suvremena država u svijetu ima definirani određeni porezni sustav na kojemu temelji svoj budući razvoj. S obzirom na to da se svaka zemlja međusobno razlikuje, razliku se i njihovo pripadajuće gospodarstvo, politika, ekonomija. Na temelju svih spomenutih elemenata države trebaju oformiti i odgovarajući porezni sustav koji treba biti u skladu s prihodima, odnosno zaradom građana, ali i životnim standardom istih.

Oporezivanje u svakoj pojedinoj državi polazi od primjene većeg ili manjeg broja različitih poreznih oblika. Skup svih tih poreznih oblika naziva se porezni sustav za koji Adolph Wagner ističe kako je zapravo riječ o prikrivenom poreznom kaosu (Jelčić, 1997). Prema svemu sudeći, mnogo je nedorečenih stavki kada je u pitanju porezni sustav, no ipak postoji definicija koja ga najbolje objašnjava.

„Porezni sustav je skup poreznih oblika koji u svojoj ukupnosti djeluju unutar postojećeg socioekonomskog i političkog sustava ispunjavajući postavljene mu fiskalne, ekonomske, socijalne i druge ciljeve“ (Jelčić, 1997:147). Iako je porez zakonska odrednica, mnogi ga u današnje vrijeme izbjegavaju, nastoje sakriti svoju imovinu, bilo da je riječ o pokretninama ili nekretninama, ili pak o nekoj drugoj vrsti imovine, proizvoda koji su u sustavu plaćanje poreza. Za neplaćanje poreza postoje određene kazne, no bez obzira na to, mnogi se pokušavaju provući kroz ruke pravde.

Jelčić (1997) napominje kako se razlikuju povijesni i racionalni porezni sustavi. Povijesni sustav obuhvaća već postojeće porezne oblike koji su nužni za oporezivanje u određenoj državi. Istovremeno, povijesni je sustav usko povezan s političko-socijalnim kompromisima unutar svake pojedine države. S druge je strane racionalan porezni sustav koji se sastoji od takvih poreznih oblika čiji utjecaj i učinak u stvarnoj primjeni potpuno odgovara željenim postignućima i ciljevima koji su rezultat društveno-političkih te ekonomskih odnosa.

Teorijski je vrlo jednostavno doći do željenih i savršenih rezultata, tj. brojki, no stvarnost je prilično drugačija. Situacija u društvu unutar pojedine države vrlo je nestabilna s mnogobrojnim oscilacijama. Određena država u jednom vremenskom razdoblju može imati ulaznu putanju po pitanju razvoja, no već u sljedećem sav trud i rad mogu nestati zbog različitih vanjskih te unutarnjih čimbenika. Promjene u poreznim sustavu mogu rezultirati ratnom situacijom, visokom stopom nezaposlenosti i neobrazovanih ljudi, lošim međudržavnim odnosima i sl.

Jelčić (1997) ističe i kako je izuzetno teško održavati identičnu sliku stanja ciljeva te postignuća jer je veoma složen sam proces pronalaska odgovarajuće strukture pojedinog

poreznog sustava. Ipak, mogući su kompromisi na području poreza i oporezivanja koji svakako mogu doprinijeti određenom napretku, no teško je, gotovo nemoguće, jednoznačno ocijeniti i procijeniti porezni sustav. Ta ocjena ne može biti univerzalna, već ovisi o konkretnim zadanim zadacima koji se postavljaju kao dio poreznog sustava konkretnog društva, a samim time i konkretnog gospodarstva.

S obzirom na to da je rečeno kako svaka država bira sebi odgovarajući porezni sustav, ona ga mijenja, dopunjuje, korigira..., a sve s ciljem ostvarenja željenih postignuća.

Zanimljivo je promatrati tijek poreznih sustava tijekom povijesti. Svako je vremensko razdoblje donijelo nešto novo, neki novi porezni sustav koji se koristio u određenom vremenskom razdoblju, dakle dok je bio potreban. Upravo zbog te činjenice, brojni se *stari* porezi nisu ukidali ili brisali, već su i dalje bili prisutni unutar poreznog sustava, ali kao izvor prihoda teritorijalnih jedinica. U skladu s time valja istaknuti kako se stari i novi porezi međusobno nadopunjuju, prožimaju, ali i suprotstavljaju jedni drugima (Jelčić, 1997).

Porez je siguran državni prihod kojim se bogati državna glavna blagajna. Upravo se zbog tog stvaranja i oblikuju novi oblici poreza, a i stari se samo prilagođavaju novom vremenu. U svakom slučaju, porezi ostaju aktivni i na teret građana jer se time podupire sama država, ali i gospodarstvo, ekonomija, politika. Upravo političke vlasti diktiraju poreze, na legalan način uzimaju tuđi novac i koriste ga u neke druge svrhe, a često i u privatne.

Činjenica je kako se na spomen poreznog sustava najprije pomisli na novac, odnosno financije i financijska sredstva. Međutim, porezni sustav uključuje mnogo više od samih financija koje su samo jedan od zadataka porezne politike. Osim financijskog čimbenika, porezni sustav povezuje i obuhvaća elemente politike, ekonomije, socijalnog i kulturnog života (Jelčić, 1997).

Ako se pogleda u prošlost, može se uočiti činjenica da je porez nastao na temelju dobrovoljnih davanja koja su s vremenom postala obvezatna. Cijela porezna priča pokrenuta je među prvim civilizacijama svijeta (Egipat, Babilon). Te su zemlje imale primat među državnim prihodima. Upravljanje prihodima prvotno je bilo decentralizirano, a u kasnijim se razdobljima taj smjer promijenio u centralizaciju. Stara je Grčka imala drugačiji princip ubiranja poreza. Javna su davanja bila prisutna tijekom vjerskih obreda, građevinskih radova i praznika. Uglavnom su davali bogati građani kojima je to značila čast. Njihova su davanja bila prilično visoka, što danas zvuči gotovo zapanjujuće (Jelčić, 1997).

U ovom je slučaju vidljivo kako su porezi u nekim od prvih civilizacija značili čast. Oduvijek su postojale razlike između bogatih i siromašnih, no očito je u ono vrijeme bogata društvena klasa imala savjest. Naime, oni su sami zahtijevali da plaćaju veća davanja jer su tu činjenicu smatrali razumnom, pošto su zarađivali mnogo više. Danas je situacija uvelike drugačija jer suvremeno društvo ističe važne ljudske vrijednosti poput ravnopravnosti i jednakosti koje su uvijek prisutne kada je u pitanju plaćanje nečega, između ostalog i plaćanje poreza, dok se spomenute kategorije brzo zaboravljaju kada su u pitanju određena pravila kojih bi se svi trebali pridržavati, no nekima je ipak dozvoljeno kršiti ih bez ikakvih daljnjih sankcija.

Zanimljivi su počeci poreza u Rimu gdje su javna davanja postala učestalija nakon pojave novca. Plaćale su se različite vrste carina, osobni porezi i porezi na imovinu. Cijeli je taj proces zaustavljen nakon proglašenja Carstva. Propadali su prihodi, baš kao i sam porezni sustav. Uveli su se novi različiti porezi, a više nije bilo nijednog građana koji bi bio oslobođen od plaćanja poreza. Poseban je naglasak stavljen na porez na imovinu. Razdoblje srednjeg vijeka, a što se tiče poreza, započelo je neutralnim gospodarstvom da bi kasnije dominiralo novčano, a naposljetku je sve snažnije bilo upravo oporezivanje (Jelčić, 1997).

3.2. Vrste poreza

Porezi su najznačajniji oblik zarade koju ima određena država. Kolokvijalno bi se moglo reći kako su porezi ujedno i *nepresušna državna blagajna*. Što je više oblika i vrste poreza, to je učestalija i veća zarada.

U današnjem suvremenom vremenu postoji niz poreza. „Među njima jedan broj njih ima stožernu ulogu u svim modernim poreznim sustavima. To su: porez na dohodak pojedinca i obitelji, porez na dobitak korporacija, porez na plaće i iz plaće, porez na imovinu (pojedine dijelove imovine ili ukupno bogatstvo) te porez na promet i trošarine (akcize). Ukupnost svih poreznih oblika i načina njihova reguliranja tvori *porezni sustav* jedne zemlje. On je podsustav ukupnog gospodarskog sustava i mora slijediti njegove ciljeve i zadatke“ (Jurković, 2002:90).

Kao što postoji niz različitih vrsta poreza, tako postoji i niz različitih podjela istih. Prije svega, porezi se dijele na neposredne i posredne. Neposredni su oni koji se izravno tiču poreznog obveznika, što zapravo znači da se porezni obveznik izravno oporezuje, a osim toga je i porezni destinatar dvije različite osobe. Osim te podjele, porezi se dijele na specifične i ad valorem poreze. Specifični su oni porezi koji se plaćaju po proizvodnoj jedinici, dok se ad valorem odnosi na postotak od iznosa porezne osnovice (Jurković, 2002).

Porezi mogu biti i proporcionalni, regresivni, progresivni, paušalni, porez na faktore proizvodnje i proizvode te porezi na ponuđače i kupce (Jurković, 2002).

Ako se hrvatski porezni sustav promatra u globalu i malo pomnije analizira, uočava se slijedeća podjela (Bogovac, 2014):

1. Oporezivanje dohotka koje obuhvaća:
 - porez na dohodak koji se odnosi na fizičke osobe
 - porez na dobit koji se odnosi na dohodak pravne osobe
 - naknade za igru na sreću
 - porez prema brodskoj tonaži
 - porez na korištenje javnih površina
 - prirez poreza na dohodak

2. Oporezivanje potrošnje odnosi se na:
 - porez na dodanu vrijednost
 - porez na potrošnju
 - trošarine

3. Oporezivanje imovine koje obuhvaća porez na:
 - nasljedstva i darove
 - plovila
 - dobitke od igara sreću
 - promet nekretnina
 - cestovna motorna vozila
 - kuće za odmor

Kada se promatra cijeli porezni sustav u cjelini, tada se može vidjeti kako se porezi dijele na državni, županijski, općinski ili gradski te zajednički porez o čemu će više riječi biti u sljedećim poglavljima rada.

3.2.1. Državni porez

Jedan od državnih poreza svakako je porez na dodanu vrijednost, poznatiji kao PDV. Građani Republike Hrvatske često su na udaru visoke stope PDV-a koja nije nimalo u skladu s plaćama, točnije životnim standardom građana. Porez na dodanu vrijednost u Republici

Hrvatskoj uveden je 1. siječnja 1998. godine. Riječ je dakle, o dijelu poreza koji se dodaje na utvrđenu vrijednost određenog proizvoda. Dodana se vrijednost odnosi na razliku između prodajne i kupovne vrijednosti dobra, točnije to je vrijednost koju proizvođač dodaje proizvodima prije same prodaje. Ta se vrijednost oporezuje na način da nema ulaznog, već samo izlaznog poreza. Obveznici PDV-a samo su poduzetnici koji imaju registriranu djelatnost, a oporezuju se uvozna dobra, isporuke svih dobara i usluga uz naknadu unutar RH, kao i isporuke dobara i usluga koje trgovačka društva obavljaju uz ili bez naknade te vlastita dobra (Porez na dodanu vrijednost, n.d.). Stopa PDV-a iznosi 5%, 13% i 25% (Porezna uprava – Porez na dodanu vrijednost, n.d.). Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, valjalo je uskladiti brojne zakone i pravila. Jedan od tih odnosi se na PDV. Vlada je morala početi pratiti europske trendove i pravila Europske unije. Nažalost Hrvatska može pratiti korak s Europom samo u teoriji. Stvarnost je potpuno drugačija. Životni standard Hrvata nije ni približno visok kao u određenim zemljama članica. Koliko god iznosi stopa PDV-a toliko je i dalje previsoko za hrvatski narod koji osim životnog standarda, Europljane ne prati ni po zaradi. Plaće su preniske za dostojan život ako se sagleda cjelovita slika koja uključuje (pre)visoke cijene energenata i hrane, ali i lošu ekonomsku te gospodarsku situaciju.

„Obilježja hrvatskog PDV-a su: načelo odredišta, kreditna metoda i njegov potrošni karakter. Odredišna metoda znači da se porez plaća u zemlji gdje se proizvodi i usluge troše. Kreditna metoda kaže da se porezna obveza izračunava tako da se od obračunatog poreza na kupovine dobara i usluga (outpute) odbija obračunati porez pri kupnji proizvoda i usluga (inputa). (...) Potrošni oblik PDV-a dopušta poreznom obvezniku da, nakon obračunavanja porezne obveze kao pretporez, tretira već plaćeni porez na dodanu vrijednost na sva ulaganja, što znači i ulaganja u osnovna sredstva“ (Jurković, 2002:315-316).

Slijedeća je vrsta porez na dobit koji je uveden početkom stvaranja društva kapitala. Odjednom je pokrenuta masovna proizvodnja za koju je bilo nužno osigurati i sredstva za velika ulaganja. Cilj je bio udruživanje koje je omogućilo stvaranje tolikih financijskih sredstava (Jelčić, i Jelčić, 1998).

„Financijska moć velikih transnacionalnih kompanija može biti golema. Društva kapitala preoblikovala su svijet u kojem živimo: moderni industrijski razvitak nezamisliv je bez poslovanja poduzeća u onoj organizacijskoj formi, u koji su kapital i rad kombinirani na način da u međusobnoj interakciji ostvare najveći poslovni učinak“ (Jelčić i Jelčić, 1998:219).

Svemu je tome uvelike doprinijela i tehnologija koja je omogućila te olakšala spajanje i povezivanje velikih, stabilnih te financijskih snažnih poduzeća. Njihovo zajedničko poslovanje pridonosi ostvarivanju još većih prihoda i zarade. Naravno, u takvom su poslovanju prisutni i veliki rizici, no uz pomno planiranje dolazi se i do ostvarenja zadanih ciljeva.

Što se tiče samog poreza na dobit, postoje različita mišljenja stručnjaka koji se sasvim se slažu oko potrebe za istim. Naime, jedni smatraju kako porez na dobit predstavlja posljedicu postojanja samoga društva kapitala. Porez na dobit ima naprijed utvrđen mehanizam povećanja cijena na potrošače. S druge pak strane postoje i oni koji sumnjaju da porez na dobit obuhvaća dioničare, potrošače, radnike, ali i da je porez na dobit samo jedan u nizu od nepotrebnih troškova (Jelčić i Jelčić, 1998).

Međutim, valja napomenuti kako Republika Hrvatska ima jednu od najnižih stopa poreza na dobit koja iznosi 10, odnosno 18%. Bez obzira na smanjenu stopu poreza na dobit koja realno može privući niz ulagača, problem se javlja u hrvatskoj birokraciji koja je spora i na taj se način svi ti strani ulagači odbijaju. Većina država ima kvalitetno riješen ovaj problem, no u Hrvatskoj i dalje traje ovakav spori proces. Ulagači bi trebali skupljati mnogo dokumenata što također traje, a kada se sve prikupi, tad ih zaustavlja vlast, odnosno oni koji rade na pozicijama na kojima bi se takve stvari trebale riješiti.

Pored ovih podvrsta, postoje posebni porezi i trošarine, što se odnosi na alkohol i alkoholna pića, duhan i duhanske proizvode, energente, električnu energiju (Trošarine, 2022). Ovakvi se porezi nameću primarno kako bi se smanjila kupovina, ali i konzumacija navedenih proizvoda jer je hrvatsko društvo u krizi, barem što se tiče mlađih generacija među kojima je sve veći broj ovisnika o alkoholu i cigaretama, a granica konzumacije je sve više upitna. Nametanjem poreza nastoji se umanjiti evidentan problem, no činjenica je da zasad ovakva politika ne donosi neke konkretne i povoljne rezultate.

3.2.2. Županijski porezi

Županijski porezi odnose se na porezne prihode koje ubiru niže razine vlasti, međutim, zbog toga nisu nimalo manje važni. Valja ih poštovati kao i državne poreze jer u protivnom slijede velike kazne.

Županijski porezi obuhvaćaju porez na nasljedstva i darove, cestovna motorna vozila, plovila, automate za zabavne igre.

Porez na nasljedstva i darove obavezne su plaćati osobe koje u Republici Hrvatskoj naslijede ili prime na dar određenu imovinu. Ova se vrsta poreza plaća na gotov novac,

vrijednosnice i novčane tražbine, ali i pokretnine koje vrijede više od 50.000,00 kuna. Stopa koja se plaća iznosi 4% (Ministarstvo financija – Porez na nasljedstva i darove 2022). Što se tiče poreza na cestovna motorna vozila, plaćaju ga vlasnici istog na dan registracije. Visina iznosa ovisi o starosti samog vozila te njegovoj snazi motora (Porez na cestovna motorna vozila, 2022).

Tablica 1. Porez na osobne automobile

Snaga motora		Svota poreza (u kunama)		
Preko kW	Do Kw	Osobni automobile do 2 godine starosti	Osobni automobile od 2 do 5 godine starosti	Osobni automobile od 5 do 10 godina starosti
	55	300,00	250,00	200,00
55	70	400,00	350,00	250,00
70	100	600,00	500,00	400,00
100	130	900,00	700,00	600,00
130		1.500,00	1.200,00	1.000,00

Izvor: Samostalna izrada autora prema Porez na motorna vozila, (2022., pristupljeno: 29.04.2022.)

Tablica 2. Porez na motocikle

Snaga motora (Kw)		Svota poreza (u kunama)		
Preko kW	Do Kw	Motocikl do 2 godine starosti	Motocikl od 2 do 5 godine starosti	Motocikl od 5 do 10 godina starosti
	20	100,00	80,00	50,00
20	50	200,00	150,00	100,00
50	80	500,00	400,00	300,00
80		1.200,00	1.000,00	800,00

Izvor: Samostalna izrada autora prema Porez na motorna vozila, (2022., pristupljeno: 29.04.2022.)

Tablica 3. Porez na lake četverocikle i četverocikle

Snaga motora (Kw)		Svota poreza (u kunama)		
Preko kW	Do Kw	Četverocikl do 2 godine starosti	Četverocikl od 2 do 5 godine starosti	Četverocikl od 5 do 10 godina starosti
	4	50,00	40,00	30,00
4	10	80,00	60,00	50,00
10	15	120,00	100,00	80,00
15		140,00	120,00	100,00

Izvor: Samostalna izrada autora prema Porez na motorna vozila, (2022., pristupljeno: 29.04.2022.)

Postoji i mogućnost od oslobođenja plaćanja ove vrste poreza, ali samo u slučaju ako je osoba oslobođena plaćanja carine i poreza na dodanu vrijednost ili ako je osoba vlasnik vozila koje je prilagođeno za osobe s invaliditetom (Porez na cestovna motorna vozila, 2022).

Posebna vrsta poreza odnosi se na porez na plovila. Vlasnik plovila plaća porez na godišnjoj razini, a iznos ovisi o dužini plovila, snazi motora te ima li plovilo kabinu ili ne. Prema tome se za plovila bez kabine plaća iznos od 100,00 do 600,00 kn, plovila s kabinom na motorni pogon od 200,00 do 5.000,00 kn, dok vlasnici plovila s kabinom i pogonom na jedra plaćaju od 200,00 do 4.000,00 kn. Postoji također i opcija da se porez ne treba platiti, a to je slučaj kada su u pitanju plovila koja imaju funkciju obavljanja neke registrirane djelatnosti, kao i brodice koje su potrebne za život, najčešće na otocima (Porezna uprava – Vlasnik plovila, 2022).

U današnje su vrijeme iznimno popularne zabavne igre, osobito kada su u pitanju mlađe generacije koje su sve više ovisne o virtualnom svijetu. Zbog sve veće popularnosti uveden je porez na automate za zabavne igre.

Ovu vrstu poreza plaća osoba koja postavlja automate za zabavne igre. Riječ je o automatima koji se stavljaju u promet pomoću različitih žetona i kovanica. Automati se dijele u dvije skupine. Skupina A obuhvaća videoigre, simulatore, elektroničke automate na kojima igrači ostvaruju dobitak, dok skupina B uključuje biljar, flipere, stolni nogomet, hokej, pikado. Porez po automatu iznosi 100 kuna mjesečno. Nakon što je plaćen porez podnositelj zahtjeva, tj. pravna ili fizička osoba koja plaća taj porez dobiva posebnu markicu koja vrijedi mjesec dana, a koju treba zalijepiti na automat, na vidljivo mjesto (Porezi, n.d.).

3.2.3. Općinski ili gradski porezi

Ovo je najniža razina po pitanju poreza, barem u odnosu na županijske i državne poreze. U ovu skupinu spada prirez porezu na dohodak, porez na potrošnju, kuće za odmor, korištenje javnih površina te porez na promet nekretnina.

Prirez se koriste za financiranje rashoda lokalnih jedinica. U Republici Hrvatskoj prirez porezu na dohodak uveden je Zakonom o financiranju jedinica lokalne samouprave i uprave. Ovakvu obvezu plaćanja imali su isključivo gradovi koji su imali više od 40.000 stanovnika. Iznosi se razlikuju pa općine plaćaju stopu do 10%, gradovi koji imaju manje od 30.000 stanovnika do 12%, gradovi koji broje više od 30.000 stanovnika do 15%, a sam Zagreb plaća stopu do 18% (Porezna uprava – Prirez porezu na dohodak, 2022).

Što se pak tiče poreza na kuće za odmor, ovu vrstu poreza podmiruje vlasnik kuće za odmor. Riječ je o zgradi koja se koristi samo sezonski, odnosno privremeno. Taj se porez nije plaćao za one kuće za odmor koje su stradale u ratu ili one u kojima su smještene izbjeglice. Porez koji se odnosi na javne površine plaća osoba koja koristi spomenutu površinu. Što je sve ulazilo u opciju javne površine, odlučivao je grad ili općina, baš kao i visinu poreza (Jelčić i Bejaković, 2012). Kao porezna osnovica ističe se četvorni metar korisne površine, a stopa iznosi od 5,00 do 15,00 kn (Porezna uprava – Porez kuće za odmor, 2022).

U kategoriju nekretnina spadaju različite vrste zemljišta, kuća i objekata. Vlasnici istih dužni su plaćati porez. S obzirom na visinu poreza mijenja se i sama vrijednost nekretnine. Cijena nekretnine ovisi i o samom ulaganju u nekretninu, tj. njezinom održavanju.

Porez na promet nekretnina plaća se po zadanoj stopi od 3%. Porezna osnovica zapravo označava tržišnu vrijednost nekretnine u trenutku kada dođe do porezne obveze, a predmet oporezivanja je promet nekretnina (Porezna uprava – Porez na promet nekretnina, 2022).

Porez na nekretnine zapravo je podskupina poreza koji se odnose na imovinu. Osnovica ovog poreza određuje se prema imovini. Imovinski porezi javljaju se u tri oblika (Kukić i Švaljek, 2012):

- porezi na transakcije imovinom
- porezi na prinos od imovine,
- porezi na vlasništvo nad imovinom.

Spomenuta vrsta poreza ima niz prednosti. Jedna od njih svakako se očituje u činjenici što porezna osnovica obuhvaća cijelo zemljište na svim građevinama koje se nalaze na tom zemljištu. Porez na nekretnine povoljan je način financiranja na lokalnoj razini, a prednost je tome što je njegova osnovica vidljiva pa ga je ujedno teže izbjeći od poreza na dohodak ili

poreza na dobit. Važna je stavka i u jednostavnosti te financijskoj pristupačnosti administracije ove vrste poreza (Kukić i Švaljek, 2012).

Premda teoretski ponovo sve djeluje jednostavno i gotovo savršeno, situacija u realnosti, barem kada se radi unutar granica Republike Hrvatske, u mnogome je drugačija. Naime, mnogi smatraju kako je ova vrsta poreza nepotrebna i svojevrsni namet na temelju kojega netko iznimno dobro zarađuje. Također, postoje brojne nesuglasice i razlike između bogatih i siromašnih. Realno, Republika Hrvatska gospodarski ne kotira najbolje, iako bi vladajući htjeli pratiti europske i svjetske trendove. Nažalost, nitko nema jasnu sliku i konkretnu viziju, plan ili cilj, stoga postoji niz postavljenih pitanja, no najčešće ona ostaju bez odgovora.

„Uvođenje novog poreza na vlasništvo nad nekretninama u Hrvatskoj dodatno otežava nesređeno tržište nekretnina, nepostojanje potpune evidencije vlasništva nad nekretninama, ali i razina povjerenja građana odnosno poreznih obveznika u javnu odnosno lokalnu vlast. Dodatni problem su problemi u financiranju jedinica lokalne uprave kao i pitanje prevelikog broja tih jedinica i njihovih mogućnosti financiranja“ (Rašić Bakarić, 2014:410-411).

Potrebno je razmisliti o visini ovog poreza, ali i o potrebi istog. Naime, veliki je broj stanovnika koji ima samo jednu nekretninu, tj. stan ili kuću. Ta je nekretnina nužna kako bi pojedinac mogao živjeti. Ona nikako ne predstavlja luksuz u Republici Hrvatskoj sveprisutan među bogatim građanima. Taj društveni sloj, ne samo da posjeduje nekretninu u kojoj živi, već posjeduje niz nekretnina koje mu služe za odmor, rekreaciju, razonodu, ali i dodatnu zaradu tj. prihode. Upravo bi zbog takvih trebalo razmisliti tko zaista treba plaćati porez na nekretnine. Oni koji imaju jednu kuću ili stan, zasigurno nemaju pretjeranih financijskih mogućnosti i ne vode luksuzan život, dok ovi koji imaju više nekretnina imaju financijska sredstva te su dobro situirani i mogu si onda priuštiti plaćanje poreza.

Problem Republike Hrvatske krije se u činjenici što je vanjski dug golem, mnogo toga je prodano i predano u strane ruke, veliki je postotak nezaposlenosti, mladi i obrazovani mahom odlaze, a nametanje raznih vrsta poreza ovima koji su ostali svakako nije rješenje. Upravo suprotno, a porez na nekretnine samo je još jedan udarac u nizu srednjoj klasi stanovništva koja ionako jedva preživljava.

3.2.4. Zajednički porezi

U skupinu zajedničkih poreza ulazi porez na dohodak. Porez na dohodak smatra se jednom od najznačajnijih vrsta poreza kada je riječ o suvremenom poreznom sustavu (Jelčić, 1997). „Veliko značenje poreza na dohodak ogleda se ne samo u njegovoj velikoj financijskoj izdašnosti nego i u njegovoj uporabi kao elastičnog i vrlo djelotvornog instrumenta ekonomske i socijalne politike“ (Jelčić, 1997:158).

Porez na dohodak uključuje različite karakteristike (Jelčić, 1997):

- ovaj se oblik poreza odnosi na ukupan dohodak svakog pojedinog poreznog obveznika
- ukupni neto dohodak odnosi se na oporezivi dohodak,
- porez na dohodak zasnovan je na stjecanju dohotka koji je rezultirao na temelju pritjecanja raznih prihoda,
- porez na dohodak smatra se osobnim porezom jer je povezan s poreznim obveznikom
- riječ je o izravnom porezu koji se plaća prije i neovisno o troškovima dohotka
- porez na dohodak vrlo je složen u obliku poreza jer pretpostavlja dobro organiziranu poreznu upravu, očekuje se suradnja na visokoj razini s poreznim obveznicima te dobro organiziran sustav evidencije svih potrebnih podataka
- porez na dohodak odnosi se na fizičke osobe.

Porezni obveznik svaka je osoba koja ostvaruje određeni prihod, odnosno dohodak. Osim toga, porezni je obveznik i nasljednik koji je dužan plaćati porez do kojega je došlo na temelju dohotka koji je ostvaren od strane ostavitelja prije smrti. Nasljednik je obvezan platiti porez i za dohodak koji pritječe iz naslijeđenih izvora dohotka (Porezna uprava – Porezni obveznik, 2022).

Nadalje, valja napomenuti kako postoje dva tipa poreznih obveznika. Riječ je o rezidentu i nerezidentu. Rezident je osoba koja živi i radi u Republici Hrvatskoj te na temelju toga ostvaruje određene prihode, stoga je i obvezan plaćati porez. Rezident ne mora nužno biti isključivo državljanin Republike Hrvatske, ali može raditi u državnoj službi te ga takav status uvjetuje da plaća porez. Nerezident je osoba koja u Republici Hrvatskoj samo radi bez prijavljenog boravišta i prebivališta, ali zbog ostvarivanja prihoda treba plaćati porez.

S obzirom na to da su rezident i nerezident dva različita pojma, logično je i da spomenute stranke plaćaju različit porez, odnosno imaju različitu osnovicu poreza na dohodak. Prema tome, osnovica koja se odnosi na rezidenta uključuje ukupni iznos prihoda od nesamostalnog i samostalnog rada, prihoda koji se odnose na imovinu, kapital i drugu vrstu

prihoda koju rezident ostvaruje u inozemstvu. Što se tiče nerezidenta, sve su stavke identične kao i u rezidenta, samo je u ovom slučaju ukupan iznos dohotka umanjen za osobni odbitak za nerezidenta. Još jedna bitna stavka odnosi se na poreznu stopu koja iznosi 20% do 360.000,00 kn godišnje, što znači do 30.000,00 kn mjesečno. Kada iznos prelazi 360.000,00 kn, tj. više od 30.000,00 kn, tada porezna stopa iznosi 30% (Porezna uprava – Porezni obveznik, 2022).

4. Trošarine

Trošarine se ubrajaju u neizravne poreze koje država redovito uvodi na proizvode poput duhana, alkohola i energenata. Kao takve, trošarine su prisutne u gotovo svim suvremenim poreznim sustavima (Bakar i sur., 2021).

Nažalost, mnogi su trošarine iskoristili za krijumčarenje. Naime, proizvodi poput duhana, alkohola i energenata čitavo su vrijeme u opticaju, stoga ne čudi što je mnogo takvih proizvoda zavladao *crnim tržištem*. Duhan i alkohol predstavljaju proizvode od kojih mnogi postaju ovisni. Ta se granica s vremenom pomiče sve niže, čime država broji sve veći broj maloljetnih ovisnika. Bez obzira na sve donesene zakone i propise kojima Vlada nastoji usporiti i smanjiti ovakav negativan trend, djeca i mladi ipak se uspijevaju domoći spomenutih proizvoda ne sluteći koliko su zapravo štetni, dok drugi na njima zarađuju.

Prema zakonu, obveznik koji je dužan plaćati trošarinu samostalno ju obračunava i plaća prema osnovici koja je propisana te zadanim stopama. Postoji dnevni obračun trošarine koji se carini dostavlja dvaput mjesečno (Bakar i sur., 2021)

Međutim, oni koji se pridržavaju zakona na velikom su gubitku upravo zbog onih koji se bave krijumčarenjem. Između ostalog, proizvođači se redovito žale zbog previsokih trošarina jer je to jedan od ključnih razloga zbog kojeg zaostaju i oni sami, a što je još gore, zaostaje i cijelo gospodarstvo. Sve to dodatno utječe i na hrvatske poljoprivrednike i gospodarstvenike koji jednostavno ne mogu opstati u takvim okolnostima. Na taj način propada hrvatska poljoprivreda, dok *crno tržište* konstantno raste i razvija svoje proizvodno-prodajne *krakove*.

Postoji nekoliko temeljnih ciljeva koji se žele ostvariti putem navedenih trošarina (Kesner-Škreb, 1999):

1. Cilj uvođenja trošarina očituje se u činjenici da se na taj način u porezni sustav uvede progresivnost do koje dolazi prilikom oporezivanja luksuznih proizvoda kakve si mogu priuštiti samo oni koji imaju visoke dohotke. Prije oporezivanja vrlo je važno razlučiti koji su to luksuzni proizvodi, odrediti njihovu cjenovnu elastičnost potražnje, ali i istražiti postoje li ikakvi zamjenski proizvodi. Ako je cjenovna elastičnost potražnje velika, uvođenje trošarina moglo bi značiti pad te iste potražnje, odnosno postoji mogućnost usmjerenja na zamjenske proizvode. U tom slučaju ne može biti ostvaren cilj povećanja progresivnosti.

2. U nekim se slučajevima trošarine uvode kada administracija ne može primjenjivati složenije porezne oblike. Trošarine ujedno predstavljaju popriličan prihod za državni proračun, jednostavne su za ubiranje, iziskuju vrlo niske troškove administracije. Kao takve nameću se na proizvode koji imaju veliki opseg prodaje, a mali broj proizvođača. Što se tiče njihove cjenovne potražnje, ona je neelastična, a na tržištu ne postoji njihov zamjenski proizvod. Sve navedeno omogućava pozitivan rezultat za državni proračun u koji se prihodi naposljetku i slijevaju.
3. Trošarine se uvode i ciljano. Naime, kako što je ranije spomenuto suvremene su generacije ovisne o mnogim stvarima, proizvodima i sl. Povećanjem njihovih cijena i nametanje određenih poreza te trošarina nastoji se smanjiti ovisnost, ali i sama konzumacija koja je sve prisutnija kod mladih. Trošarine najviše opterećuju pojedince koji imaju niske prihode i nisku zaradu, no s druge je strane i razumljiva jer se radi o nezdravim, au nekim slučajevima čak i nemoralnim proizvodima. Država u tim trenucima reagira na takav način jer iskazuje svoju brigu o zdravlju i moralu pojedinca, osobito mladih koji nisu svjesni opasnosti i rizika u koji ulaze konzumirajući spomenute proizvode. Nažalost, ovisnicima neće nikakva trošarina predstavljati prepreku. On će i dalje konzumirati ono što želi bez obzira koliko to štetno bilo za njega i njegovu okolinu.
4. Trošarine su prisutne i kada dođe do potrebe za ublažavanjem zagađenja, ali i učinkovitom upotrebom resursa, osobito kada je u pitanju trošarina na benzin i vozila. Mnogo se rasprava vodilo upravo o zagađivanju koje uzrokuju vozila. Uvele su se posebne mjere i troškovnici prema starosti vozila i proizvodnji otrovnih čestica. Nadalje, sve je veći naglasak na primjeni i korištenju energije koja se obnavlja i manje je štetna za okoliš. Prije svega, riječ je o električnim automobilima, odnosno automobilima koji su projicirani na struju Iako ih je sve više, u Republici Hrvatskoj, ali i ostatku svijeta još uvijek prednost imaju vozila za gorivo. Međutim, takva vozila snažno zagađuju okoliš, ponajprije vodu i zrak. Što je vozilo starije, proizvodi sve veću buku. Trošarine su uvedene upravo zbog svega toga, a najviše s ciljem pokrivanja troškova i smanjenja zagađenja. Trošarine za benzin zapravo su aproksimacija naknade za korištenje cesta. Od tog novca održavaju se ceste.

4.1. Razvoj trošarina kroz povijest

Trošarine su potaknule porezne obveznike na krijumčarenje različitih proizvoda, a najviše duhana i vina. Krijumčarenje je i prije, baš kako i danas, predstavljalo veliki posao koji je omogućio i omogućava niže cijene potrošačkih dobara (Jelčić i Bejaković, 2021).

„Općenito, pojmovi trošarine, posebni porez i akcize su istoznačnice, a naziv akciza (engl. *excise tax*) potječe iz 16. stoljeća kada su u Nizozemskoj porezom koji se nazivao excijsen oporezivali pivo, šećer, sol i alkoholna pića“ (Ministarstvo financija – Carinska uprava, 2022).

Valja napomenuti kako su trošarine mnogo starije od 16. st. U društvu su prisutne još iz doba Atene i Rima, država Bliskog te Dalekog istoka. Nakon pojave novca trošarine su se drastično počele širiti diljem svijeta. Sve se više razvijala trgovina, države su se sve snažnije povezivale i to je doprinijelo današnjem statusu trošarina. Izvori potvrđuju kako su trošarine bile prisutne i krajem srednjeg vijeka. Zbog svih tih elemenata trošarine su zauzele važno mjesto među poreznim prihodima unutar država koje su ih odlučile uvesti (Jelčić, 2011).

Za uvođenje trošarina borili su se mnogi. Niz je velikih imena koja se spominju u vezi s trošarina, a među značajnima u William Petty te Christian Teuzel. Obojica su isticala prednost uvođenja trošarina, odnosno pojedinačnih poreza. Zanimljivo je kako je o tome govorio i Stjepan Radić koji je izdao djelo *Današnja financijska znanost*, a u kojem ističe kako su potrošački porezi nužno zlo za sve moderne države (Šimović i Šimović, 2002).

Valja napomenuti kako Radićevo razmišljanje nije daleko od istine. Trošarine bi svakako trebale biti u skladu s prihodima i životnim standardom ljudi određene države. U Republici Hrvatskoj nije takav slučaj. Umjesto da se barem na neki način pogoduje srednjoj klasi koja je ionako bliže siromaštvu, trošarine im dodatno opterećuju život.

Također, trošarine stvaraju još veći jaz između bogatih i siromašnih građana, čime se društvo u cjelini sve više udaljava od prijeko potrebne jednakosti, ravnopravnosti, a na kraju krajeva i od kvalitetnog i zadovoljavajućeg načina života.

„Povijest je pokazala da su trošarine imale i političku dimenziju s dalekosežnim posljedicama. Tako je engleski vladar Gregor III. Ukinuo carinu na čaj i pokušao uvesti u američke kolonije trošarine na čaj u obliku uvoznog poreza (poznata tzv. *bostonska čajanka*) što je bio povod revoluciji i kasnijem odcjepljenju i osamostaljenju američkih kolonija od engleske vlasti i stvaranju Sjedinjenih Američkih Država“ (Mijatović, 2005:146)

Postoji nekoliko razloga zbog koji su se trošarine uvele (Mijatović, 2005):

- fiskalni razlozi – u prošlom stoljeću povećali su se troškovi za potrebe obrane, ratovanja, državne administracije, tehnologije, znanosti; trošarine su se pokazale kao stabilan prihod, a ujedno imaju velik fiskalni značaj,
- nefiskalni razlozi – zahvaćanje gospodarske snage poreznog obveznika (važno je da svi obveznici pridonose općem dobru, no ipak se vodilo računa o gospodarskoj sposobnosti među poreznim obveznicima, stoga potrošači trošarinske robe bili više oporezivani putem trošarina u odnosu na one koje nisu trošili trošarinsku robu); izbjegavanje društveno nepoželjnog ponašanja poreznih obveznika kako bi odustali od negativnog i nemoralnog oblika ponašanja; naknada poreznog obveznika za korist koju ima od potrošnje nekog proizvoda – ako netko koriti motorno vozilo u poslovne svrhe, a pritom ostvaruje određenu zaradu, logično je da dio te zarade usmjeri u trošarine na naftne proizvode; financiranje jedinica lokalne samouprave i uprave-određene poslove obavljaju lokalne jedinice, no za te iste poslove potrebna su određena financijska sredstva koja se dijelom ostvaruju i na temelju trošarina, socijalni učinak-opći porez na promet obuhvaća sve proizvode i usluge s tržišta, a pritom nema razlike između gospodarske snage poreznih obveznika, zbog čega je siromašniji sloj u nezavidnom položaju, međutim, zahvaljujući trošarinama te se razlike ublažavaju; ekološki razlozi-trošarinama se nastoji podići cijena proizvoda koji zagađuju i oštećuju prirodu; očuvanje zdravlju; ekonomski razlozi – trošarinama se nastoji podići cijena pojedinih proizvoda kako bi se smanjila potražnja za istim na domaćem tržištu, na taj bi se način pomoglo domaćim proizvođačima koji bi tada mogli izvoziti svoje proizvode na strano tržište, čime bi se ojačalo i domaće gospodarstvo.

Prema navedenome, može se reći kako su trošarine prisutne i zbog jedne vrste kontrole građana. Trošarine se tako nameću na potrošnju točno određenih proizvoda bez obzira jesu li uvezeni ili je riječ o domaćoj proizvodnji. Nadalje, trošarine se uvode i s ciljem postizanja progresivnosti unutar poreznog sustava. Na taj se način oporezuju skupocjeni proizvodi koji koriste samo pojedinci s visokom zaradom. Jedan od ključnih elemenata i razloga zašto se trošarine uvode, svakako se odnosi na dobrobit same države. Naime, uvođenjem trošarina svaka država, tako i Republika Hrvatska, zapravo podmiruje vlastite potrebe za novcem.

4.2. Trošarine u Republici Hrvatskoj

Naravno, Republika Hrvatska jedna je od mnogih zemalja u svijetu koja dio državnog proračuna temelji na prihodima od trošarina.

Kao zemlja koja je još uvijek u tranziciji te u kojoj vladaju velike razlike između siromašnih i bogatih, Republika Hrvatska trebala bi dobro promišljati o trošarinama, visini istih, ali i voditi računa tko će zapravo plaćati, tj. tko može plaćati i ovu vrstu poreza, a da mu ostane dovoljno za kvalitetan život. Takvi su u Republici Hrvatskoj rijetki, većinom je riječ o političarima te snažnim poduzetnicima koji ne moraju razmišljati hoće li im plaća biti dovoljna da prežive mjesec, a da pritom mogu i na godišnji odmor na kojem će se moći zbilja opustiti.

„Republika Hrvatska uvodi prve trošarine 1993. godine. Trošarine postaju vrlo izdašan instrument prikupljanja proračunskih prihoda“ (Blažević i sur., 2011:13). Premda su trošarine na duhan, duhanske proizvode, alkohol i slične proizvode dobra odluka, uistinu valja biti oprezan prilikom određivanja iznosa jer je stanovništvo Republike Hrvatske većinom dijelom prosječno ili pripada siromašnijem dijelu građana. Trošarine na spomenute proizvode svakako su poželjne jer otežavaju kupnju i konzumaciju istih, premda kada su u pitanju mlađe generacije. Ipak, vidljivo je kako se ovi proizvodi redovito konzumiraju bez obzira na cijenu.

Oni koji trebaju plaćati trošarine u Republici Hrvatskoj svakako su proizvođači te uvoznici koji nabavljaju ili prihvaćaju određene proizvode iz drugih zemalja. Postoje neki od takvih proizvoda koje, prema carinskim odredbama, ne treba plaćati. Specifičnu kategoriju predstavljaju rabljeni automobili za koje ne postoji trošarina, već porez na promet, a plaćaju ga kupci, tj. novi vlasnici vozila. Istraživanja pokazuju kako se zahvaljujući trošarinama prosječno prikupi oko 15% od ukupnih poreznih prihoda državnog proračuna u Republici Hrvatskoj (Kuliš, 2005).

U Hrvatskoj je od 1994. uvedeno devet trošarina (Jelčić i Bejaković, 2012:285)

- na kavu
- naftne derivate
- alkohol i alkoholna pića
- duhanske prerađevine
- pivo
- bezalkoholna pića
- osobne automobile, ostala motorna vozila
- plovila i zrakoplove
- luksuzne proizvode

- premije osiguranja od automobilske odgovornosti

Premda većina zemalja Europske unije obuhvaća trošarine na 20 ili više proizvoda Republika Hrvatska spada među one zemlje članice s najmanjem brojem trošarina, no životni standard i ovo je više nego dovoljno.

4.3. Harmonizacija trošarina u EU

Trošarine predstavljaju očigledan teret za građane, no još veći je izazov uskladiti iste. S takvim se izazovom suočava Europska unija kao zajednica određenih europskih zemalja. Naime, svaka država za sebe oblikuje trošarine, no Europska unija je jedna viša razina čije zahtjeve treba ispoštovati. Da bi gospodarstvo moglo napredovati, potrebno je neprestano proizvoditi, što znači da proizvodi trebaju stalno cirkulirati, bilo da se radi unutar ili izvan granica. Od dana kada je Republika Hrvatska postala ravnopravna članica Europske unije, morala se prilagoditi brojnim pravilima, propisima i zakonima. Između ostalog, i novim trošarinama jer je to jedini način na koji se neometano može poslovati s drugim zemljama članica unutar Unije. Riječ je o harmonizaciji trošarina, odnosno usklađenosti trošarina na razini i području cijele Europske unije.

Harmonizacija kao takva uključuje određena načela kao što je načelo nacionalne nadležnosti, jednoglasnosti i supsidijarnosti. Nacionalna se nadležnost odnosi na svaku zemlju članicu tj. na nadležnost pojedinih politika koje su u sustavu zemalja ako nije drugačije definirano. Točnije, ako Unija nema tu vrstu nadležnosti. Načelo jednoglasnosti odnosi se na općeprihvaćenost i složnost svih zemalja članica u vezi s pitanjima koja se odnose na porezni sustav Europske unije. Prema načelu supsidijarnosti dodjeljuje se odgovornost za javnu uslugu na određenoj razini vlasti koja je kompatibilna s područjem korisnosti te iste javne usluge. (Kuvač, 2015:232).

Trošarine rastu nakon rasta cijena proizvoda, prije svega se misli na duhanske proizvode, alkohol i cijene energenata. Najprije se razmatra stanje na svjetskom tržištu, a potom Europska unija donosi svoje odluke koje bi trebale biti najpovoljnije za sve članice. Međutim, na taj se način radi kada u svijetu vlada idealna situacija koje gotovo i nema. Trenutna je stvarnost potpuno drugačija. Pored problema koje je izazvala epidemija COVID-19, stanje je dodatno pogoršao rat u Ukrajini. Sankcije koje su pojedine države odredile za Rusiju nisu nimalo zaustavile rusku agresiju. Upravo suprotno, Rusija i dalje snažno napada Ukrajinu, no otišla je

i korak dalje. Naime, Rusi su također proveli određene sankcije koje su snažno odjeknule u svijetu. Taj njihov potez odredio je abnormalan rast cijena energenata. Teško je odrediti kada će i hoće li se uopće tržište smiriti i stabilizirati, a sve to otežava normalan život ljudi.

Ulaskom u Europsku uniju Republika Hrvatska morala je uskladiti trošarine na duhan i duhanske proizvode, alkoholna pića te energente, kao i porez na dobit koji je povezan s trgovačkim društvima. Takvo se usklađivanje traži od svih država članica kako bi se izbjeglo dvostruko oporezivanje građana. Na taj im se način uvelike olakšava jer ih sustav toliko ne opterećuje. Ipak, sve je jasnije kako pojedine zemlje drže monopol i diktiraju cijene, stope poreza i trošarina kako njima najbolje odgovara ne vodeći računa o dobrobiti onih slabijih. Republika Hrvatska postala je članicom Europske unije 01. srpnja 2013. godine. To je članstvo za hrvatske građane značio novi početak u svakodnevnom životu. Kao što se zna, Europska unija sa sobom nosi brojne prednosti, ali i nedostatke. Dakako, poželjno je da prednosti nadmašuju nedostatke.

Ulaskom u Europsku uniju, hrvatskim je građanima olakšan prelazak iz zemlje u zemlju, pojednostavljeno je zapošljavanje, fakultetsko obrazovanje diljem različitih zemalja članica. Također, ukinute su i carine na robu koje su jednim dijelom pospješile i trgovinsku razmjenu između članica Europske unije te Hrvatske. Potrebno je spomenuti i nedostatke koji su najviše utjecali na hrvatsko gospodarstvo i konkurentnost u odnosu na gospodarstva drugih zemalja. Lošu situaciju te sam gospodarski položaj Hrvati su odlučili zamijeniti nečim boljim. Nemogućnost zapošljavanja, loše plaće, loš životni standard doveli su do toga da sve više ljudi napušta svoje domove te odlaze iz Hrvatske.

Umjesto donošenja konkretnih i pozitivnih promjena koje bi smanjile odlazak građana u druge zemlje, Republika Hrvatska nastavlja svoj put prema (samo)uništenju. Naime, povećan je uvoz robe te raznih vrsta proizvoda, ponajprije hrane. Hrvatska zahvaljujući svom geografskom području te kvalitetnoj klimi ima odlične preddispozicije za vlastitu proizvodnju brojnih kultura. Umjesto da se hrvatska zemlja iskoristi za dobrobit svih građana, ona je ostavljena da propada. Poljoprivrednici su zbog takvog stava vladajućih ogorčeni, nezadovoljni, a u skladu sa situacijom bore se za pronalazak rješenja, no čini se da njihov glas nitko ne čuje. Nije samo poljoprivredni sektor u lošem stanju. Republika Hrvatska je sva područja djelovanja uspjela gotovo uništiti, stoga ne čudi što su svi građani revoltirani. Nažalost, vladajući se i dalje oglašuju na vapaj naroda koji im je od koristi samo prilikom izbora.

Da bi se stekao dojam i stvarno stanje samih trošarina, nužno je prikazati komparaciju Republike Hrvatske s nekim od zemalja Europske unije. Naime, zna se da je današnji porezni sustav u skladu s određenim smjericama Europske unije. Ovdje nije riječ samo o Republici Hrvatskoj, nego i o svim ostalim zemljama članicama koje su prije Republike Hrvatske također trebale prihvatiti određene uvjete. Prema tome porezi se dijele na trošarine i porez na promet. Kao što je već ranije navedeno, trošarine se bilježe na alkoholnim proizvodima, duhanu i duhanskim prerađevinama te energentima. Pod alkohol spada pivo, vino, žestoka pića. U skupinu duhanskih proizvoda ubrajaju se cigarete, cigare, duhan, od čega najveću stopu poreza imaju cigare. Što se pak energenata tiče, najviše se bilježe trošarine na razne vrste goriva, plin, ulja..

Svijet trenutno svjedoči velikom kolapsu u energetske svijetu zbog situacije koja vlada između Rusije i Ukrajine. Osim što cijene goriva neprestano rastu, postoji velika opasnost da gorivo u potpunosti nestane tj. da nestane plina i nafte.

Trošarine se povećavaju i na one proizvode koji su štetni za ljudsko zdravlje. Prije svega, radi se o alkoholu i alkoholnim pićima. Naime, alkohol je u posljednje vrijeme jedan od onih *tihih ubojica* te je kao takav postao enorman društveni problem.

Tablica 4. Usporedne razine cijena alkohola i alkoholnih pića, duhana i duhanskih prerađevina prema Eurostatu, indeks razine cijena za 2021. godinu

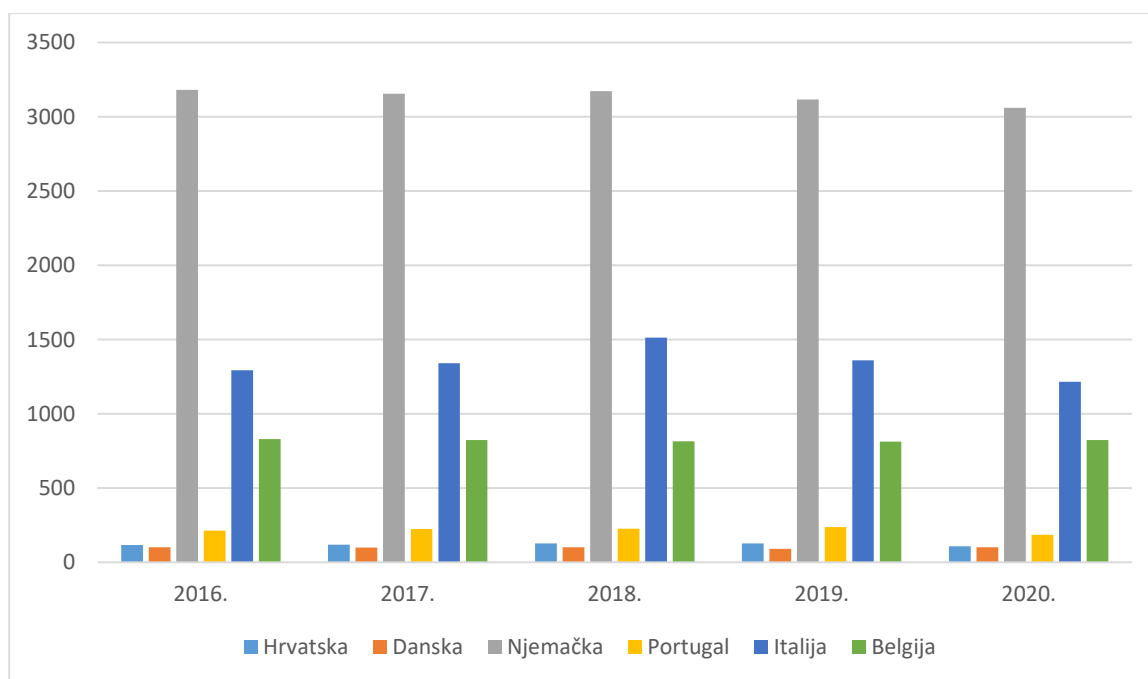
Država	Alkohol i alkoholna pića, duhan i duhanske prerađevine
Portugal	98,9
Belgija	114,8
Danska	133,8
Njemačka	96,4
Italija	93,7
Hrvatska	87,0

Izvor: Samostalna izrada autora (n.d., pristupljeno 31. 07. 2022.)

U ovom usporednom prikazu odabrane su sljedeće zemlje članice: Portugal, Belgija, Danska, Njemačka, Italija i Hrvatska. Na području alkoholnih pića i duhana, Danska ima najveći indeks razine cijena za ove proizvode za 2021. godinu, zatim ju slijedi Belgija, Portugal, Njemačka, Italija a na kraju je Hrvatska. Podrazumijeva se da zemlje koje imaju i veliki indeks

cijena, imaju i najveći iznos trošarine. Također, trošarine nisu jedini razlog tome jer mnogo ovisi i o dostupnosti samog proizvoda, porez na dodanu vrijednost na maloprodajnu cijenu koja se obračunava itd.. Zbog razlika u oporezivanju ovih proizvoda, dolazi do disperzije cijena kod alkoholnih pića i duhana. Prema Eurostatu 2021. godine najjeftinija je bila Bugarska. Različite zemlje Europske unije tj. određene zemlje Europske unije, mogu smanjiti iznos carine koji se plaća ili prihvatiti izuzeće od plaćanja carine. Snižene stope odnose se na male pivovare koje mogu ostvariti do 50% popusta i to one koje proizvedu najviše 200 000 hektolitara piva i destilerije koje proizvedu godišnje najviše 10 hektolitara čistog alkohola. Snižene se trošarine odnose se još i na fermentirana pića od 8,5% vol. alkohola ili manje, pivo od 2,8% vol. alkohola ili manje.

Grafikon 1. Godišnji porezni prihodi za trošarine na alkohol (u milijunima)

Izvor: Samostalna izrada autora (pristupljeno: 31. 07. 2022.)

U ovom su sektoru uspoređene zemlje članice: Hrvatska, Danska, Njemačka, Portugal, Italija, Češka. Iz priloženog se grafa može vidjeti kako je prihod od trošarina na alkohol najviši u Njemačkoj, a najniži u Danskoj.

5. Uloga trošarina na razvoj proračuna

Sve što je u određenoj državi aktivno ima svoj proračun. Dakle, kada se govori o obrazovnom, zdravstvenom, kulturnom i drugim sustavima, tada se redovito spominju i proračuni istih. Bez proračunskih planova, ništa ne bi bilo ostvarivo.

Na temelju proračuna mogu se zaključiti i temeljni ciljevi svake pojedine države koja isti i donosi. Proračun se stvara tijekom određenog razdoblja, najčešće je riječ o kraju jedne kalendarske godine kada se stvara proračun za iduću kalendarsku godinu. Prije donošenja proračuna važno je izračunati sve potencijalne prihode, ali i rashode na temelju zadanih ciljeva. Jedino tako proračun može biti realan. U obzir valja uzeti državnu, županijsku i općinsku razinu jer se na taj način dobiva cjelovita slika moguće zarade, ali i potrošnje.

Nadalje, proračun je važno donijeti jer je jedan od važnih pokazatelja kakvo je zapravo ekonomsko stanje zemlje. Zemlje poput Republike Hrvatske ne raspolažu velikim svotama novca po pitanju proračuna jer su dugovi preveliki, a stanje u državi prilično negativno. Hrvatski proračun nije nikako adekvatan jer stanje općenito ne ide u dobrome smjeru. Hrvatska ekonomska slika u konstantnom je padu i ima intenzitet slabljenja. Na sve to utječe politika, velika stopa nezaposlenosti, zatvaranje i/ili prodaja tvornica, poduzeća, prekomjerna potrošnja, inflacija, iseljavanje visokoobrazovnog stanovništva...

Kako bi proračun bio bolji, tako valja promijeniti politički smjer iz uništavanja u smjer stvaranja. Republika Hrvatska ima odlične predispozicije da bude snažna ekonomska i gospodarska zemlja, no vladajućima taj dio nije u fokusu. Dok će se god provoditi ovakav oblik (ne)politike i (ne)vladavine, hrvatski će proračun postajati sve lošiji. Izlaz se ne može i ne smije tražiti u vanjskom posuđivanju novca, na temelju kojega vanjski dug premašuje sve granice, već valja pružiti priliku domaćem stanovništvu koje želi raditi, ali za dostojan život, ne za preživljavanje.

S druge pak strane, proračun označava i svojevrsnu kontrolu po pitanju prikupljanja i trošenja javnog novca. Na svakoj razini, tj. u svakom ministarstvu valja provoditi redovne kontrole što se tiče raspolaganja novca iz proračuna. Također, postoji i druga vrsta kontrole koju provodi Državni ured za reviziju. Najvažnija stavka svakako je postići ravnotežu između rashoda i prihoda. Tada proračun može biti optimalan, a država od toga ima koristi.

U svakom slučaju, važno je biti financijski racionalan, tj. racionalno trošiti, što se u Republici Hrvatskoj nerijetko krši jer veliki dio troši niše nego što ima ili smije, a to dodatno otežava rast i razvoj same države.

Svaka zajednica, sustav ili fond imaju određene ciljeve koje žele ostvariti u zadanom vremenskom razdoblju. Da bi to bilo moguće, svi oni imaju financijsku potrebu, a novčana sredstva dolaze iz glavnog, državnog proračuna unutar kojega djelatnici raspodjeljuju sredstvima na razini države, županije, grada i općine.

„U Republici Hrvatskoj postoje tri razine proračuna; državni proračun, proračuni izvanproračunskih fondova te proračuni jedinica lokalne samouprave i uprave (u nastavku proračun lokalnih jedinica). Sva tri proračuna čine cjelinu – proračun opće države. Proračun opće države ne prolazi cijelu administrativnu proceduru kao državni proračun, ali je važan kao ukupni pokazatelj koliko je država prikupila prihoda i, što je najbitnije, kako ih je potrošila“ (Proračunski vodič za građane, 2003).

Potrošnja treba biti svrsishodna i usmjerena za dobrobit građana Republike Hrvatske. Dobiveni proračun valja iskoristiti na najbolji mogući način kako bi se njime napravilo nešto značajno i konkretno, čime bi se građani mogli podići i osobni životni standard.

„Naravno, kako su želje i potrebe brojne, a mogućnosti i dostupni izvori sredstava ograničeni, proračun i proračunski proces moraju poput vage uspostaviti ravnotežu između postavljenih proračunskih zadaća i ciljeva te ograničenih izvora sredstava kojima se ti ciljevi nastoje ostvariti. Veće želje uz ograničena sredstva nužno vode do jače političke borbe, koja može rezultirati najgorim mogućim rješenjem za jednu zemlju, a to je prekomjerno trošenje i zaduživanje radi potrošnje, a ne radi rasta i razvoja zemlje“ (Bratić 2009:124).

Slična je situacija u Republici Hrvatskoj čiji je vanjski dug premašio sve granice i zadužio nekoliko budućih generacija. Nažalost, ovdje priča ne staje. Upravo suprotno, zaduženja su konstantna i ne nazire im se kraj, premda Republika Hrvatska ima odlične predispozicije za gospodarski rast i razvoj, no očigledno je mnogo jednostavnije posuđivati tuđi novac s ekstremno visokim kamatama, nego poduzeti konkretne i jasne korake te poteze unutar same države, a prostora za to svakako ima. Ovakav proračun trpi, a troškovi su sve veći i bezazleniji.

Prije i prilikom određivanja proračuna potrebno je učiniti nekoliko važnih koraka (Bratić, 2009):

1. za stvaranje proračuna nužna je inicijativa, netko tko će pokrenuti cijeli proces, a radi se o poslovnim potezima MF-a čiji je zadatak proračunskim korisnicima slanje smjernica, uputa, preporuka i rokova

2. korisnici planiraju svoje rashode i prihode koja potom ocjenjuju Ministarstva, uz pripremu svojih proračuna
3. nakon formiranja nacrtu predlaže se sam proračun, što znači da Vlada razmatra sve zahtjeve i proračun te sve zajedno šalje zakonodavnom tijelu,
4. pretposljednji se korak odnosi na zakonodavno tijelo koje detaljno proučava i analizira te na kraju odobrava proračun
5. naposljetku slijedi izvršenje proračuna od strane proračunskih korisnika.

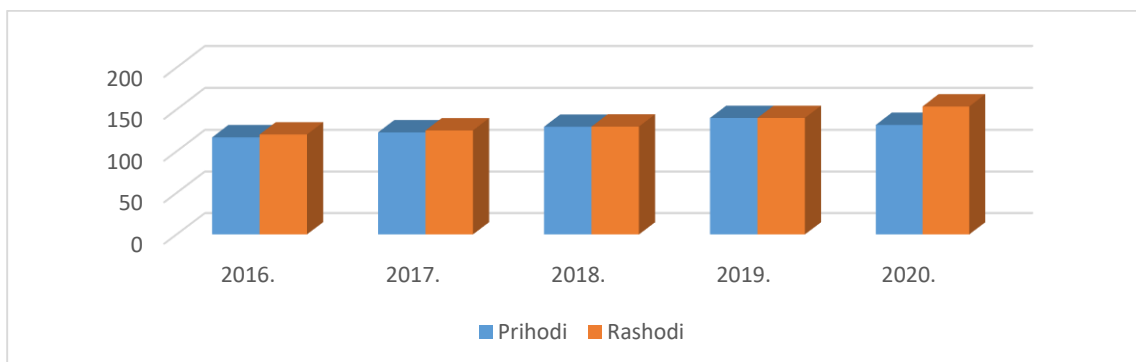
Ponovo, teorijski sve djeluje savršeno, no hrvatska je stvarnost daleko drugačija i daleko od savršenstva. Kao što je spomenuto, Republika Hrvatska ima odlične predispozicije za gospodarski rast i razvoj, no na tom putu očigledno dolazi do stagnacije i određenih prepreka. Vlasti ne poduzimaju i ne donose odluke kojima bi se zaustavio ili barem usporio državni pad, već se bave manje bitnim poslovima, a u javnosti plasiraju informacije koje njima odgovaraju. Činjenica je da rade za svoju dobrobit, a ne za dobrobit cijelog naroda. Ovo je prva stavka koja bi se trebala hitno promijeniti. Nadalje, za proračun je ključna racionalna potrošnja. Više sredstava valja usmjeriti u obrazovni i zdravstveni sustav koji su velika rak-rana ovoga društva.

Potrebno je više misliti na narod u cjelini, pokušati smanjiti generacijski jaz, ali i jaz između siromašnih i bogatih jer, činjenica je da ovu državu, na svojim leđima, nosi radnička klasa, a o njoj se najmanje govori. Jedni od najvećih problema svakako su mito, korupcija i prekomjerna potrošnja, zbog čega je i više nego nužno posložiti prioritete. Tek kada svi osvijeste te se suoče sa spomenutim problemima i zajedno pokrenu ključne promjene, doći će do gospodarskog, socijalnog, političkog, financijskog, društvenog, tj. državnog uspona.

5.1. Analiza proračuna

U nastavku slijedi grafički prikaz prihoda i rashoda u razdoblju od 2016. do 2020. godine.

Grafikon 2. *Struktura prihoda i rashoda od 2016. do 2020. godine u milijardama kuna*

Izvor: Samostalna izrada autora (pristupljeno 31. 07. 2022.)

Na temelju prikazanog grafikona može se vidjeti usporedba ukupnih prihoda i rashoda državnog proračuna Republike Hrvatske za razdoblje od 2016. do 2020. godine. Ukupni prihodi u 2016. godini iznose 116,80 milijardi kuna, a u usporedbi s prethodnom godinom kada su iznosili 109,75 milijardi kuna (2015.), porasli su za 7,05 milijardi kuna. U 2017. godini ukupni prihodi iznose 122,70 milijardi kuna te su porasli za 5,87 milijardi kuna u odnosu na prethodnu 2016. godinu.

U 2018. godini iznos ukupnih prihoda iznosi 129,39 milijardi kuna, što je porast od 6,69 milijardi kuna u odnosu na 2017. godinu. Ukupni prihodi u 2019. godini iznosili su 139,91 milijardi kuna čime je ostvaren rast od čak 10,52 milijarde kuna u odnosu na prošlu 2018. godinu. U 2020. godini ukupni prihodi iznosili su 131,57 milijardi kuna, što je u odnosu na prošlu godinu rezultiralo padom i to od 8,34 milijarde kuna.

Jedan od glavnih razloga i uzroka tako drastičnom padu svakako treba tražiti u pojavi pandemije COVID-19. Upravo je spomenuta pandemija zaustavila, ne samo Republiku Hrvatsku, već cijeli svijet. Sve je stagniralo, što je doprinijelo velikim gospodarskim i ekonomskim gubicima, a to s najviše osjetile zemlje u razvoju i ekonomski slabe države. Nažalost, među njima je i Hrvatska kojoj je pandemija nanijela veliku štetu od koje će se još dugo oporavljati, a valja imati na umu da pandemija i dalje traje, odnosi brojne žrtve, a svakim novooboljelim stanovnikom dodatno otežava cijelu novonastalu situaciju.

Grafički prikaz ukazuje na podjelu ukupnih prihoda na prihode od poslovanja i prodaje nefinancijske imovine. Može se reći kako su na povećanje ukupnih prihoda tijekom godina najviše utjecali prihodi poslovanja koji se dijele na prihode od poreza, doprinosa, pomoći, prihoda od imovine, upravnih i administrativnih pristojbi gdje ulaze još i pristojbe po posebnim propisima te naknadama, prihodi od prodaje robe i usluga te pruženih usluga i prihoda od donacija, prihodi iz nadležnog proračuna i od HZZO-a temeljem ugovornih obveza i kazne, upravne mjere i ostali prihodi.

U prihode od prodaje nefinancijske imovine spadaju prihodi od prodaje neproizvedene imovine, prihodi od prodaje proizvedene dugotrajne imovine, prihodi od prodaje plemenitih metala i ostalih pohranjenih vrijednosti, prihodi od prodaje proizvedene kratkotrajne imovine.

Ukupni iznos rashoda za 2016. godinu iznosio je 120,2 milijarde kuna, što je u odnosu na prethodnu godinu porast od 1,63 milijarde kuna. U 2017. godini rashodi su iznosili 124,9

milijarde kuna te su porasli za 4,76 milijardi kuna u odnosu na prošlu godinu. Iznos rashoda u 2018. godini iznosio je 129,6 milijardi kuna gdje je ostvaren porast od 4,58 milijardi kuna u odnosu na prošlu godinu. Godine 2019. rashodi su iznosili 139,8 milijardi kuna te je tako ostvaren porast od 10,3 milijardi kuna. U 2020. godini iznos ukupnih rashoda iznosi 153,56 milijardi kuna što je dovelo do porasta za 13,69 milijardi kuna (Proračun, n.d.).

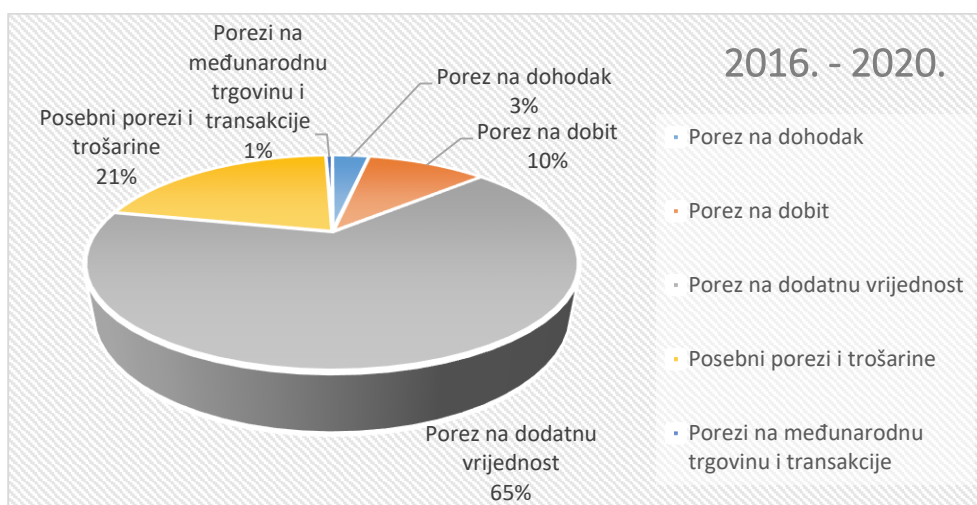
Kod ukupnih rashoda koji utječu na izvršenje državnog proračuna ulaze rashodi poslovanja i rashodi za nabavu nefinancijske imovine. U rashode poslovanja ubrajaju se rashodi za zaposlene, materijalni rashodi, financijski rashodi, subvencije, pomoći dane u inozemstvo i unutar općeg proračuna, naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade te ostali rashodi.

Tablica 5. Ukupni prihodi podjeljeni na prihode poslovanja koji najviše utječu na rast ukupnih prihoda

PRIHODI	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Porez na dohodak	2,231	2,014	0,020	0,00	0,00
Porez na dobit	7,187	8,266	8,487	9,303	9,306
Porez na dodatnu vrijednost	45,218	47,616	51,561	54,898	47,205
Posebni porezi i trošarine	14,752	15,143	15,872	16,264	14,536
Porezi na međunarodnu trgovinu i transakcije	0,404	0,382	0,349	0,360	0,367

Izvor: Samostalna izrada autora (pristupljeno
31.07.2022.)

Grafikon 2. Ukupni prihodi podjeljeni na prihode poslovanja koji najviše utječu na rast ukupnih prihoda, prema Tablici 5

Izvor: Samostalna izrada autora (pristupljeno 31.07.2022.)

Prema tablici napravljen je grafički prikaz sa svim spomenutim elementima i podacima. Prihodi poslovanja utječu na rast ukupnih prihoda, a kao najznačajnija stavka ističu se prihodi od poreza ili porezni prihodi koji se dijele na porez na dohodak, porez na dobit, porez na imovinu, porez na dodanu vrijednost, posebni porezi i trošarine i porezi na međunarodnu trgovinu i transakcije.

Iznos poreznih prihoda u 2016. godini bio je 71,7 milijardi kuna i u odnosu na 2015. godinu povećali su se za 5,4%. U 2017. godini porezni prihodi iznosili su 72,5 milijarde kuna i došlo je do povećanja od 5,00%. U 2018. godini porezni prihodi iznosili su 78,00 milijardi kuna čime se ostvarilo povećanje od 3,7%. Godine 2019. porezni prihodi iznosili su 82,7 milijardi kuna čime se ostvarilo povećanje od 6%. S druge pak strane, porezni prihodi u 2020. godini iznose 73,1 milijardi kuna i time je zabilježeno smanjenje od 11,6% (Proračun, n.d.).

U tablici su navedeni podaci poreznih prihoda u razdoblju od 2016. do 2020. godine. Kod prihoda od poreza na dohodak po godinama može se vidjeti blagi pad, dok u 2019. i 2020. uopće ne postoji. Smanjenje je ujedno rezultat provedene porezne reforme kojom je došlo do povećanja iskoristivog (raspoloživog) dohotka stanovništva. Međutim, proračunski su prihodi smanjeni u odnosu na godinu ranije.

U vrijeme donošenja proračuna, može se zaključiti kako je po osnovi poreza na dohodak svako umanjnje bilo manje od očekivanog, dok su kretanja na tržištu rada bila relativno povoljnija.

U 2018. prihod od poreza na dohodak pripao je jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave i sav uplaćen prihod pripisuje se 2017. godini. Sva su ta sredstva evidentirana u državnom proračunu 23. siječnja 2018. godine i sve to zbog tehnike platnog prometa. Do kraja spomenute godine nije bilo drugih uplata u državni proračun po ovoj osnovi.

Iduća se stavka odnosi na prihod od poreza na dobit gdje se vidi rast iz godine u godinu, u razdoblju od 2016. do 2020. godine. Riječ je o rezultatu boljeg poslovanja poduzeća, gdje se porez uplaćuje prema rezultatima poslovanja poduzeća u odnosu na prethodnu godinu. U 2016. zakonom je ograničeno korištenje olakšice za reinvestiranu dobit, dok su u 2017. ukinute olakšice za reinvestiranu dobit i slobodne zone, zbog toga je i smanjena opća stopa poreza na dobit i uvedena snižena stopa za male poduzetnike. U 2018. godini dobit bankovnog sektora bila je niža nego u 2017. godini zbog povećanja troškova ispravka vrijednosti i rezerviranja. Kod poreznih izmjena došlo je do smanjenja opće porezne stope s 20% na 18% za male i srednje poduzetnike te poljoprivrednike koji ostvaruju godišnje prihode od 3 milijuna kuna na 12%. Ukinute su olakšice za reinvestiranu dobit i slobodne zone, uz zadržavanje olakšice za potpomognuta područja, obrazovanja, istraživanje i razvoj te olakšica prema zakonu o poticanju ulaganja (Proračun, n.d.).

Što se tiče prihoda od poreza na dodanu vrijednost (PDV-a), vidljivo je kako je tijekom godina imao sustavni rast, no u 2020. godini dogodio se blagi pad, Rezultat je to pandemije. Na ostvarenje poreza na dodanu vrijednost utjecalo je kretanje osobne potrošnje uslijed pozitivnih kretanja u gospodarstvu kao i dobra turistička sezona, porezna reforma, povoljno kretanje na tržištu rada. U 2019. godini zabilježila se stopa rasta unatoč promjeni tj. primjeni poreznih rasterećenja gdje je smanjena stopa PDV-a sa 13% tj. 5% za neke proizvode, Tijekom 2020. godine prihod od poreza na dodanu vrijednost bilježi smanjenje u odnosu na prethodnu godinu. Promet u trgovini je malo smanjen, a i turistička sezona te godine bila znatno lošija od prethodne godine upravo zbog pandemije COVID-19.

Republika Hrvatska predstavlja zemlju čije gospodarstvo i ekonomija uvelike i uglavnom ovise od turističkoj sezoni. Upravo je zbog toga pandemija dodatno pogoršala sliku cijele nacije. Naime, bilo je zabranjeno putovati, stoga strani turisti nisu mogli posjetiti

Hrvatsku. Domaći su turisti iskoristili manje gužve, no njihova platežna moć nije ni blizu one inozemne stoga je zarada države bila gotovo nikakva.

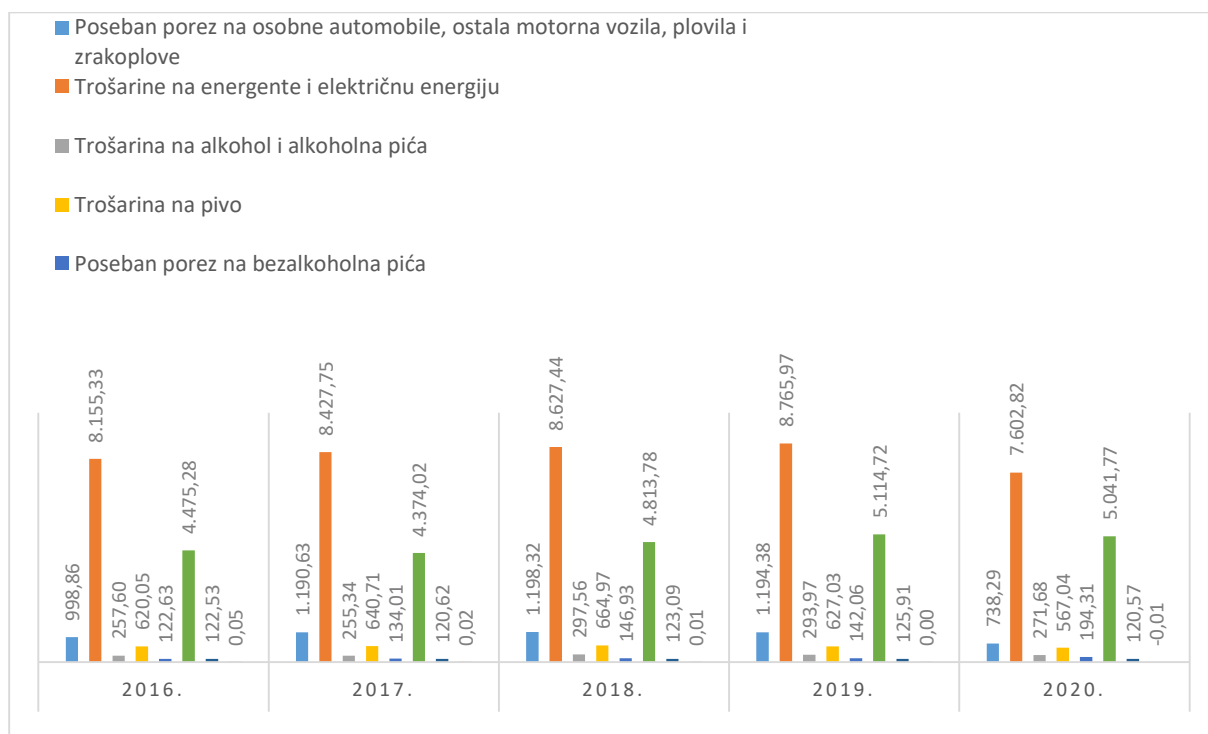
Kada se govori o posebnim porezima i trošarinama, tada također valja napomenuti kako je situacija gotovo identična kao i u vezi s PDV-om. Iz godine u godinu vidljiv je porast prihoda, no u 2020. dolazi do drastičnog pada.

Ovi su porezi određeni kretanjem isporučениh količina trošarinskih rova i cjelokupnim učinkom poreznih izmjena prošlih godina. U 2020. godini zabilježeno je smanjenje. Takvi su prihodi bili pod utjecajem smanjenja intenziteta prometa uslijed mjera poduzetih u svrhu sprječavanja koronavirusa, kao i potrošnje trošarinskih proizvoda.

Što se pak tiče poreza na međunarodnu trgovinu i transakcije, vidljivo je kako se tijekom svih godina bilježi rast, a potom u 2020. dolazi do svojevrsnog pada.

Na grafikonu su prikazani podaci posebnih poreza i trošarina u razdoblju od 2016. do 2020. godine. U ukupne poreze i trošarine spadaju poseban porez na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove, trošarine na energente i električnu energiju, trošarina na alkohol i alkoholna pića, trošarina na pivo, poseban porez na bezalkoholna pića, trošarina na duhanske proizvode, poseban porez na kavu te poseban porez na luksuzne proizvode.

Grafikon 3. Posebni porez i trošarine u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Izvor: Samostalna izrada autora (pristupljeno 31.07.2022.)

U 2016. godini ukupni iznos posebnih poreza i trošarina iznosio je 14,8 milijardi kuna, 2017. iznos je bio 15,1 milijardi kuna, 2018. godine iznosili su 15,9 milijardi kuna, 2019. 16,3 milijardi kuna te 2020. godine 14,5 milijardi kuna. Možemo zaključiti kako prihodi prikupljenih trošarina i posebnih poreza blago variraju gdje dolazi do rasta od 2016. pa sve do 2019. godine te nagli pad u 2020. godini. Na pad prihoda prikupljenih trošarina i posebnih poreza u 2020. godini utjecala je izvanredna epidemiološka situacija tzv. COVID-19.

Oni su bili definirani kretanjem isporučene količine trošarinskih roba i cjelogodišnjem učinku posebnih promjena. Ovaj grafikon pokazuje udio posebnih poreza i trošarina. Kroz prikaz kroz godine možemo zaključiti kako blago variraju. Najznačajniji prihod od trošarina svakako čine trošarine na energente i električnu energiju gdje je najveći rast bio 2019. godine, a pad 2020. godine, drugi značajni prihod od trošarina su trošarine na duhanske proizvode gdje je zabilježen najveći rast 2019. godine, a pad 2017. godine (Proračun, n.d.).

Zbog poboljšanja kretanja na tržištu automobila, poseban porez na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove od 2019. godine bilježe rast, a u 2020. godini pad.

Na početku 2019. godine na energente je uveden povrat dijela plaćene trošarine koja se usredotočuje na dizelsko gorivo, a koje se koristi kao pogonsko gorivo za prijevoz robe kamionima kao i za prijevoz autobusima.

Valja napomenuti da je na početku 2019. godine uveden i povrat dijela plaćene trošarine na energente, a to se tiče dizelskog goriva koji se koristi kao pogonsko gorivo za komercijalni prijevoz robe kamionima te za prijevoz autobusima. Za 2020. godinu svi prihodi bili su pod utjecajem smanjenja prometa zbog poduzetih mjera u svrhu sprječavanja širenja koronavirusa tako su oslabila i kretanje intenziteta prometa te slabija turistička sezona.

U idućoj tablici prikazani su ukupni rashodi prema kojoj je napravljen graf, koji se sastoji od rashoda za zaposlene, materijalne rashode, financijske rashode, subvencije, pomoći dane u inozemstvo unutar općeg proračuna, naknade građanima i kućanstvima na temelju naknade i ostali rashodi.

Tablica 6. Ukupni rashodi podjeljeni na rashode koji najviše utječu na rast ukupnih rashoda

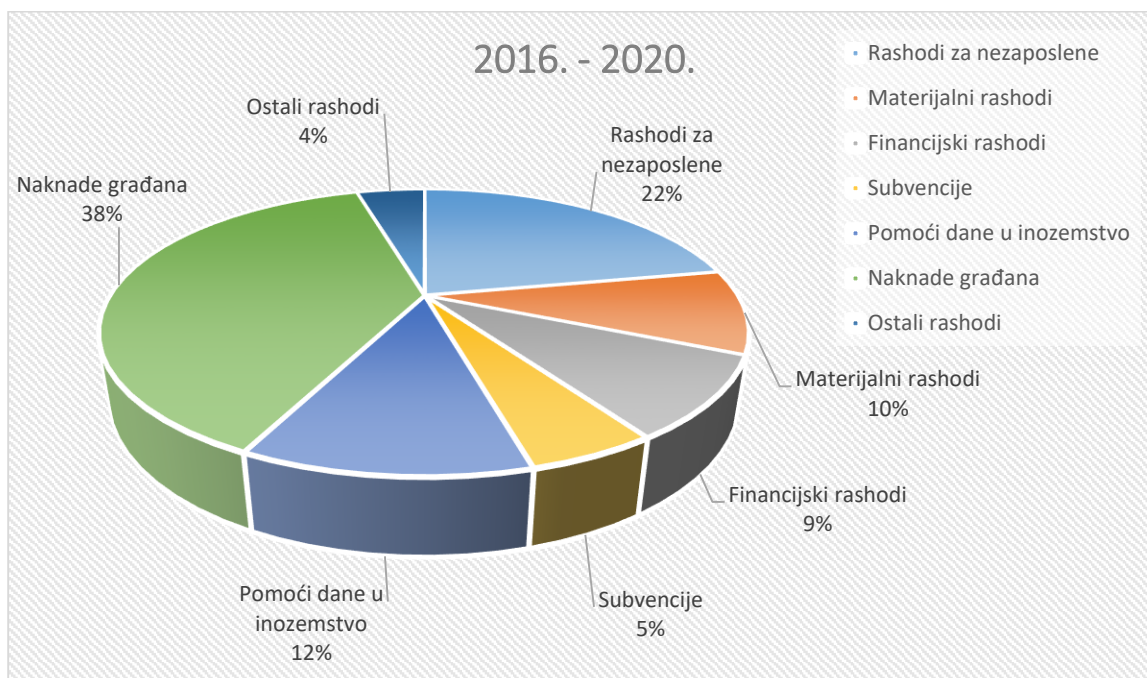
RASHODI	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Rashodi za zaposlene	25,829	26,733	28,112	29,601	22,927
Materijalni rashodi	11,135	12,857	13,103	14,664	14,300
Financijski rashodi	10,649	9,727	9,208	10,882	8,650
Subvencije	6,087	6,019	6,635	7,193	14,244
Pomoći dane u inozemstvo i unutar općeg proračuna	13,393	15,086	15,251	16,055	30624
Naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge nakanade	45,002	45,848	47,769	49,260	51,421
Ostali rashodi	5,078	6,038	6,761	8,212	6,497

Izvor: Samostalna izrada autora (pristupljeno 31.07.2022.)

Iz navedenog vidljivo je kako na ukupne rashode najviše utječu rashodi poslovanja i rashodi za nabavu nefinancijske imovine, koji su podijeljeni prema ekonomskoj klasifikaciji.

Kod rashoda za zaposlene uočljivo je kako rastu tijekom godina i padaju u 2020. godini. Na rashode za zaposlene utječe isplata regresa i božićnica za zaposlene u državnom i javnom sektoru, povećanje rashoda za zaposlene financirane iz sredstava Europske unije, isplata plaća državnim dužnosnicima nakon prekida obavljanja dužnosti i povećavanja prijavljenih rashoda za zaposlene koji su financirani vlastitim i namjenskim prihodima proračunskih korisnika koji su zakonom oslobođeni od obveze uplate u državni proračun (Proračun, n.d.).

Grafikon 4. Ukupni rashodi u razdoblju od 2016. do 2020., prema Tablici 6.

Izvor: Samostalna izrada autora (pristupljeno 31.07.2022.)

Gore navedene uštede rezultat su i primjene „*Smjernica za uspostavu standardnih materijalnih troškova kod proračunskih i izvanproračunskih korisnika državnog proračuna radi poboljšanja upravljanja materijalnim rashodima*“ koje je donijelo Ministarstvo financija s ciljem smanjenja, odnosno optimizacije materijalnih rashoda.

U 2017. godini podmireni su dugovi iz prethodnih razdoblja Financijskoj agenciji za usluge platnog prometa i obrade podataka te tehničku podršku II. Stupu i razmjenu podataka u iznosu od 251 milijun kuna.

Vidljivo je da je 2018. godine došlo do povećanja koje je rezultat primjene povoljnih odredbi u kolektivnim ugovorima za državne službenike i namještenike te za službenike i namještenike u javnim službama koje se odnose na naknade za prijevoz na posao i s posla. Također su porasle i naknade za rad na terenu zbog povećanja sudjelovanja pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske u obuci i vježbama te u misijama UN-a i NATO-a-

Povećanje izvršenja rashoda u 2019. godini rezultat je povećanog izvršenja materijalnih rashoda od strane bolničkih zdravstvenih ustanova u vlasništvu Republike Hrvatske u iznosu od 712,9 milijuna kuna te metodološke promjene u praćenju programskog financiranja javnih visokih učilišta i javnih znanstvenih instituta (u 2019. godini rashodi za programsko

financiranje javnih visokih učilišta i javnih znanstvenih instituta evidentirani u okviru materijalnih rashoda, dok su u 2018. godini evidentirani u okviru skupine rashoda 37 Naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade.) (Proračun, n.d.).

Na visinu trošarina, kao i na samu strukturu materijalnih rashoda, u 2020. godini utjecala je organizacija rada tijela državne uprave za vrijeme trajanja epidemije koronavirusa (COVID-19) te posljedice potresa koji je 22. ožujka 2020. godine pogodio Zagreb i okolicu.

Što se pak tiče financijskih rashoda u periodu 2016.-2018. godine, oni su manji za 316,8 milijuna kuna što je rezultat smanjenja: kamata za primljene kredite i zajmove, kamata za izdane vrijednosne papire, ostali financijski rashodi.

U ukupnom iznosu izvršenih financijskih rashoda u 2019. godini uključene su i negativne tečajne razlike nastale uslijed primjene valutne klauzule na obveznici izdanoj u studenom 2009. godine u iznosu od 1,5 milijardi USD, a iskupljenoj u studenom 2019. godini. Najznačajniji iznosi odnose se na izvršenje rashoda za subvenciju u poljoprivredi, subvencije u moru, prometu i infrastrukturi te Subvencije u sektoru gospodarstva i poduzetništva. Najznačajniji iznos subvencija u 2020. godini isplaćen je s pozicija Hrvatskog zavoda za zapošljavanje unutar programa Aktivna politika tržišta rada, u iznosu od 7,9 milijardi kuna (Proračun, n.d.).

6. Rasprava

Na temelju grafova zaključuje se kako posebni porezi i trošarine imaju vrlo važnu ulogu u strukturi poreza te su jednostavni jer su ugodni za ubiranje. Kako rastu trošarine, od kojih izdvajamo alkohol i alkoholna pića te duhanske prerađevine i duhanske proizvode, tako dolazi i do rasta crnog tržišta. Iako duhanska industrija posvećuje znatna sredstva i napore prilikom primjene taktika namijenjenih ometanju provedbe odredbi FCTC-a WHO.a, zapravo nastavljaju promicati ekonomske argumente kao što je povećanje nezakonite trgovine, gubitka prihoda, radnih mjesta.

Iako kontrola duhana ne šteti gospodarstvu, povećani porezi stvaraju situaciju u kojoj svi dobivaju, budući i da prihodi rastu čak i dok stopa pušenja pada, što se može vidjeti u zemljama europskih regija. Valja spomenuti i primjer kupnje cigareta, duhana i duhanskih prerađevina u susjednim zemljama npr. Bosna i Hercegovina koja je poznata po znatno nižim cijenama, što znači da je jeftinije pa će se kod njih platiti trošarina. Tako kupljeni proizvodi unose se u Republiku Hrvatsku pa država nema nikakve koristi što se tiče državnog proračuna i upravo je zbog toga potrebno promijeniti način razmišljanja gdje bi Vlada trebala uvesti nekakav način provjere ili sankcioniranja na određene proizvode koji se unose u državu ili jednostavno povisiti trošarine.

Što se tiče posebnog poreza na motorna vozila s emisijom CO₂, to je jedan od boljih ekonomskih elemenata, zbog čega je i Hrvatska među zemljama koje imaju nisku emisiju CO₂ po svakom motornom vozilu.

7. Zaključak

Svaka zemlja ima usklađeni porezni sustav, tako ga ima i Republika Hrvatska koja unutar sustava ima niz drugih poreznih podsustava.

Naime, na svakoj je razini druga vrsta poreza. Prema tome se razlikuju državni, županijski, općinski/gradski porezi, a postoje i posebne vrste poreza. Svi ti porezi snažno utječu na gospodarski, ekonomski, ali i politički rast te razvoj države. Porezni su obveznici dužni ispunjavati svoje obveze u smislu plaćanja poreza. U radu je vidljivo kako se porezni sustav razvijao kroz povijest te koliko se smisao poreza promijenio od tog vremena.

U posebnu skupinu ulaze trošarine koje zapravo predstavljaju jedan od ključnih temelja poreznog sustava Republike Hrvatske. Riječ je o novcu koji odlazi u državnu blagajnu. Međutim, taj se novac ponovo raspoređuje na svim državnim razinama. Ne postoji ustanova unutar zemlje koja ne očekuje određeni iznos na temelju kojeg može nastaviti svoj razvoj i daljnje poslovanje. Riječ je o sastavljanju proračuna. Proračun nastaje kada se analizira prethodno poslovanje i cijela društvena situacija. Nakon što se prouče sve stavke i provjeri tko je poslovao u plusu, a tko u minusu, određuje se proračun i dijeli na županije, gradove i općine.

Iz svega je vidljivo koliko porezi uistinu ovise o situaciji i stabilnosti određene zemlje. Mnogo je vanjskih, ali i unutarnjih čimbenika koji diktiraju rast ili pad porezne stope. Konkretno, u Republici Hrvatskoj prilično je složena i loša situacija. Ponajprije, mnogo obrazovanih mladih iselilo iz zemlje, nedostaje konkretne radne snage koja se sve više i češće uvozi izvana, a uvoze se i mnoge druge nepotrebne stvari koje bi se u Republici Hrvatskoj mogle proizvesti. Zbog raspada poljoprivrednog sektora, pucanja gospodarskog, zdravstvenog i obrazovnog sustava, građani nemaju svijetlu budućnost. Životni je standard veoma nizak, kao i same plaće, a cijene samo rastu. Zahvaljujući hrvatskom poreznom sustavu te loše usustavljenom društvenom poretku, građani mogu samo preživljavati, ali ne i živjeti.

LITERATURA

1. Bakran, D. i sur. (2021). *Porezni vodič u Republici Hrvatskoj*. Računovodstvo i financije, Zagreb.
2. Bejaković, P. (2018). *Razvoj trošarina u Hrvatskoj*. Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku, Vol. 9, No. 35, str. 45-50. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/313325>, [pristupljeno: 27. srpnja 2022.]
3. Blažević, L. i sur. (2011). *Značaj trošarine na energente i električnu energiju*. Praktični menadžment: stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta, Vol. 2 No. 2, str. 13-19. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/113559>, [pristupljeno: 2. svibnja 2022.]
4. Bogovac, J. (2014). *Porezni sustav RH* (nastavni materijal iz kolegija Javne financije). Studijski centar za javnu upravu i financije, Zagreb.
5. Bratić, V. (2009). *Politika proračuna i proračunskog procesa: primjer Hrvatske*. Anali Hrvatskog politološkog društva: časopis za politologiju, Vol. 7. No. 1, str. 123-143. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/96027>, [pristupljeno: 3. svibnja 2022.]
6. Državni proračun (2022). Dostupno na: <https://mfin.gov.hr/proracun-86/86>, [pristupljeno: 31. srpnja 2022.]
7. Godišnji porezni prihodi za trošarine na alkohol (u milijunima) (2022). Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Comparative_price_levels_of_consumer_goods_and_services&fbclid=IwAR3kRp9FDSRzVmGgelMHEhRUPtF8dCRodxt49mH3LVowY4ka_wO4JgqUwFI#Price_levels_for_food.2C_beverages.2C_tobacco.2C_clothing_and_footwear, [pristupljeno: 31. srpnja 2022.]
8. Jelčić, B. (1997). *Javne financije*. Informator, Zagreb.
9. Jelčić, B. (2001). *Javne financije*. RRiF, Zagreb.
10. Jelčić, B. (2011). *Porezi – opći dio*. Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb.
11. Jelčić, B. i Jelčić, B. (1998). *Porezni sustav i porezna politika*. Informator, Zagreb.
12. Jelčić, B. i Bejaković, P. (2012). *Razvoj i perspektive oporezivanja u Hrvatskoj*. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
13. Jurković, P. (2002). *Javne financije*. Masmedia, Zagreb.
14. Kesner-Škreb, M. (1999). *Trošarine*. Financijska praksa, 23 (6), str. 765-767. Dostupno na: <http://www.ijf.hr/pojmovnik/trosarine.htm>, [pristupljeno: 30. travnja 2022.]
15. Kukić, N. i Švaljek, S. (2012). *Porez na nekretnine: osnovne značajke i rasprava o uvođenju u Hrvatskoj*. Privredna kretanja i ekonomska politika, Vol. 22 No. 132, str. 49-91. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/135029>, [pristupljeno: 30. travnja 2022.]
16. Kuliš, D. (2005). *Plaćamo li europske trošarine?*, Institut za javne financije, Zagreb.

17. Kuvač, L. (2015). *Harmonizacija izravnih poreza unutar EU*. Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, Vol. No. 1-2/2015, str. 231-239. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/209993>, [pristupljeno: 27. srpnja 2022.]
18. Mijatović, N. (2005). *Oporezivanje prometa*. Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb.
19. Ministarstvo financija – Proračun (2022). Dostupno na: <https://mfin.gov.hr/proracun-86/86>, [pristupljeno: 22. srpnja 2022.]
20. Ministarstvo financija – Carinska uprava (2022). Dostupno na: <https://carina.gov.hr/pristup-informacijama/propisi-i-sporazumi/trosarinsko-postupanje/trosarinsko-oporezivanje-opce-informacije/uvod/3697>, [pristupljeno: 30. travnja 2022.]
21. Ministarstvo financija – Porez na nasljedstva i darove (2022). Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/porez_nasljedstva_darovi.aspx, [pristupljeno: 29. travnja 2022.]
22. Oporezivanje igara na sreću i nagradnih igara. Dostupno na: http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-07/9-2.pdf, [pristupljeno: 29. travnja 2022.]
23. Porez na cestovna motorna vozila (2022). Dostupno na: <https://gov.hr/hr/porez-na-cestovna-motorna-vozila/1468>, [pristupljeno: 29. travnja 2022.]
24. Porezi (2006). Dostupno na: http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-07/1.pdf, [pristupljeno: 27. travnja 2022.]
25. Porez na dodanu vrijednost. Dostupno na: http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-08/PDV.pdf, [pristupljeno: 29. travnja 2022.]
26. Porezna uprava – Porez na dodanu vrijednost. Dostupno na: <https://www.porezna-uprava.hr/PdviEu/Stranice/PDViEU.aspx>, [pristupljeno: 22. srpnja 2022.]
27. Porezi. Dostupno na: http://www.ijf.hr/porezni_vodic/1-08/lokalni.pdf, [pristupljeno: 29. travnja 2022.]
28. Porezna uprava – Vlasnik plovila (2022). Dostupno na: <https://www.porezna-uprava.hr/Gradani/Stranice/VlasnikPlovila.aspx>, [pristupljeno: 29. travnja 2022.]
29. Porezna uprava – Prirez porezu na dohodak (2022).
Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/prirez_porezu_na_dohodak.aspx, [pristupljeno: 22. srpnja 2022.]
30. Porezna uprava – Porez kuće za odmor (2022). Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/porez_kuce_za_odmor.aspx, [pristupljeno: 22. srpnja 2022.]

31. Porezna uprava – Porez na promet nekretnina (2022). Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/porez_promet_nekretnine.aspx, [pristupljeno: 23. kolovoza 2022.]
32. Porezna uprava – Porezni obveznik (2022). Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/porez_na_dohodak.aspx, [pristupljeno: 23. kolovoza 2022.]
33. Proračun. Dostupno na: <https://mfin.gov.hr/proracun-86/86?fbclid=IwAR0sagIrvPTkumkN62WUkcSqgs8sK5SGCHyfXSxJt8thExwBKnVqmrGM8>, [pristupljeno: 31. srpnja 2022.]
34. Proračunski vodič za građane (2003). Dostupno na: <http://www.ijf.hr/proracunski/I-proracun.pdf>, [pristupljeno: 2. svibnja 2022.]
35. Rašić Bakarić, I. (2014). *Osnovne značajke poreza na nekretnine: njegova primjena u, Hrvatskoj i ostalim zemljama članicama Europske unije*. Ekonomski pregled, Vol. 65 No. 5, str. 385-415. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/189161>, [pristupljeno: 30. travnja 2022.]
36. Šimović, J. i Šimović, H. (2002). *Fiskalni sustav i fiskalna politika Europske unije*. Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb.
37. Trošarine (2022). Dostupno na: <https://carina.gov.hr>, [pristupljeno: 29. travnja 2022.]
38. Usporedne razine cijena alkohola i alkoholnih pića, duhana i duhanskih prerađevina prema Eurostatu. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Price_level_index_for_food,_beverages,_clothing_and_footwear,_2021,_EU%3D100_June_2022.png, [pristupljeno: 31. srpnja 2022.]

POPIS TABLICA I GRAFOVA:

<i>Tablica 1. Porez na osobne automobile</i>	<i>13</i>
<i>Tablica 2. Porez na motocikle.....</i>	<i>13</i>
<i>Tablica 3. Porez na lake četverocikle i četverocikle</i>	<i>14</i>
<i>Tablica 4. Usporedne razine cijena alkohola i alkoholnih pića, duhana i duhanskih prerađevina prema Eurostatu, indeks razine cijena za 2021. godinu</i>	<i>26</i>
<i>Tablica 5. Ukupni prihodi podjeljeni na prihode poslovanja koji najviše utječu na rast ukupnih prihoda</i>	<i>32</i>
<i>Tablica 6. Ukupni rashodi podjeljeni na rashode koji najviše utječu na rast ukupnih rashoda</i>	<i>37</i>
<i>Grafikon 1. Godišnji porezni prihodi za trošarine na alkohol (u milijunima).....</i>	<i>27</i>
<i>Grafikon 2. Struktura prihoda i rashoda od 2016. do 2020. godine u milijardama kuna.....</i>	<i>30</i>
<i>Grafikon 2. Ukupni prihodi podjeljeni na prihode poslovanja koji najviše utječu na rast ukupnih prihoda, prema Tablici 5.....</i>	<i>33</i>
<i>Grafikon 3. Posebni porez i trošarine u razdoblju od 2016. do 2020. godine.....</i>	<i>35</i>
<i>Grafikon 4. Ukupni rashodi u razdoblju od 2016. do 2020., prema Tablici 6.....</i>	<i>38</i>